

ΣΧΟΛΗ ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΜΥΝΑΣ

ΑΘΗΝΑ

ΤΕΥΧΟΣ 60 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ - ΙΟΥΝΙΟΣ 2026

ΓΡΑΦΕΙΑ

ΚΤΗΡΙΟ ΣΧΟΛΗΣ
ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΜΥΝΑΣ

Ευελπίδων 6 και
Μουστοξύδη

Τηλ.: 2108896514
e-mail: res1@hndc.mil.gr

ΕΚΔΟΤΗΣ
ΤΜΗΜΑ ΜΕΛΕΤΩΝ-
ΕΡΕΥΝΩΝ ΤΗΣ ΣΕΘΑ
ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ-ΣΥΝΤΑΞΗ

Ταξίαρχος (Ι) Νικόλαος Μεθενίτης
Συνταγματάρχης (ΠΒ)
Ιωάννης Κατσιόλας
Σημαιοφόρος (ΤΥ)
Γεώργιος Λάτσης ΠΝ
Πολιτική Υπάλληλος
Ελευθερία Κατσαρού

ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΟ-
ΕΚΤΥΠΩΣΗ-
ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ

Τυπογραφείο Ελληνικού
Στρατού (ΤΥΕΣ)

ΔΙΑΝΟΜΗ

Υπουργεία, Γενικά Επιτελεία,
Στρατιωτικοί Σχηματισμοί,
ΓΕΕΦ, Στρατιωτικές Σχολές,
Σπουδαστές ΣΕΘΑ,
Ινστιτούτα και Ερευνητικά Ιδρύματα,
Ενώσεις Αποστράτων

ISSN: 2944-991X (έντυπη)
2944-9928 (ηλεκτρονική)

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Χαιρετισμός Διοικητού ΣΕΘΑ

Σημείωμα Έκδοσης

Άρθρα

- Ηγεσίες «προς αποφυγήν»: Οι κίνδυνοι που ελλοχεύουν κατά τον Πλούταρχο από «χαρισματικές προσωπικότητες» ηγητόρων όπως οι Αλκιβιάδης ο Αθηναίος και Δημήτριος ο Πολιορκητής, Γεράσιμος Ν Καραμπελιάς Καθηγητής - Πάντειο Πανεπιστήμιο, Επίτιμος Διαλέκτης ΣΕΘΑ. 4
- Το ζήτημα τής στρατιωτικής διοίκησης. Φιλοσοφική και εμπειρική διερεύνηση του θέματος, Ιωάννης Σταμούλος Διδάκτωρ Φιλοσοφικής Σχολής Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης. 10
- Νομική Προστασία και Στρατηγική Βιωσιμότητα: Η Ελληνική Συμμετοχή σε Πολυεθνικές Επιχειρήσεις Υπό το Πρίσμα της Επιχειρησιακής Γεωμετρίας, Συνταγματάρχης (ΠΖ) Νικόλαος Αλεξίου, απόφοιτος ΣΕΘΑ 78ης Εκπαιδευτικής Σειράς Φοίτησης Δια Παρουσίας 16

Δραστηριότητες

- Τελετή Παράδοσης - Παραλαβής Καθηκόντων Διοικητού Σχολής Εθνικής Άμυνας (ΣΕΘΑ) 24
- 2ο Τριήμερο 16ης Εκπαιδευτικής Σειράς Φοίτησης Εξ Αποστάσεως (16ης ΦΕΑ) της ΣΕΘΑ. 24
- Επίσκεψη αντιπροσωπείας του Υπουργείου Άμυνας της Αρμενίας στη Σχολή Εθνικής Άμυνας 25
- Συμμετοχή ΣΕΘΑ στο 3ο Metis Strategic Foresight Workshop. 26
- Επίσκεψη του Ακόλουθου Άμυνας του Κράτους του Κατάρ στη ΣΕΘΑ 26
- Επίσκεψη της 78ης εκπαιδευτικής Σειράς της ΣΕΘΑ στον Διαχειριστή Εθνικού Συστήματος Φυσικού Αερίου (ΔΕΣΦΑ) και στον Τερματικό Σταθμό Υγροποιημένου Φυσικού Αερίου Ρεβυθούσας 27
- Επίσκεψη της 78ης Εκπαιδευτικής Σειράς Φοίτησης Δια Παρουσίας της ΣΕΘΑ στο Εθνικό Κέντρο Έρευνας Φυσικών Επιστημών «ΔΗΜΟΚΡΙΤΟΣ» 27
- Σεμινάριο Ενημέρωσης Νεοπροσχθέντων Ανωτάτων Αξκών Έτους 2026 . . 28
- Επίσκεψη Αντιπροσωπείας του Κολλεγίου Εθνικής Άμυνας του Ιράκ στη Σχολή Εθνικής Άμυνας 29
- Επίσκεψη της 78ης ΦΔΠ της ΣΕΘΑ στη Βουλή Της Ελλάδος 29
- Επίσκεψη του Σχολείου Επιμόρφωσης Νέων Ανώτατων Αξιωματικών CAPSTONE στη ΣΕΘΑ 30
- Τελετή Αποφοίτησης της 78ης Εκπαιδευτικής Σειράς Φοίτησης δια Παρουσίας της Σχολής Εθνικής Άμυνας (ΣΕΘΑ) 31

Επισκέψεις - Ομιλίες

- Επίσκεψη και Ομιλία στη ΣΕΘΑ του Γενικού Γραμματέα του Ιδρύματος της Βουλής για τον Κοινοβουλευτισμό και τη Δημοκρατία, κ. Ευάνθη Χατζηβασιλείου 33
- Επίσκεψη και Ομιλία στη ΣΕΘΑ του κ. Αρχηγού ΓΕΝ 33
- Επίσκεψη και Ομιλία στη ΣΕΘΑ του κ. Αρχηγού της Ελληνικής Αστυνομίας. . . 34
- Επίσκεψη και Ομιλία στη ΣΕΘΑ του κ. Αρχηγού ΓΕΑ 34
- Επίσκεψη και Ομιλία στη ΣΕΘΑ του δημοσιογράφου κ. Αλέξη Παπαχελά. . . 35
- Επίσκεψη και Ομιλία στη ΣΕΘΑ του κ. Αρχηγού ΓΕΣ 36
- Επίσκεψη και ομιλία στη ΣΕΘΑ του κ. Αρχηγού ΓΕΕΘΑ Στρατηγού Δημητρίου Χούπη 36

Χαιρετισμός Διοικητού ΣΕΘΑ

Αγαπητοί Αναγνώστες,

Το περιοδικό «ΑΘΗΝΑ» της Σχολής Εθνικής Άμυνας συνιστά έναν δυναμικό χώρο επιστημονικού διαλόγου, ανταλλαγής γνώσεων και κριτικού προβληματισμού επί θεμάτων που άπτονται της άμυνας, της ασφάλειας και της σύγχρονης γεωπολιτικής πραγματικότητας. Μέσω των σελίδων του επιδιώκεται η παραγωγή ενός τεκμηριωμένου και ουσιαστικού επιστημονικού λόγου, καθώς και η ανάδειξη σύγχρονων θεωρητικών και αναλυτικών προσεγγίσεων σε ένα διεθνές περιβάλλον αυξημένης πολυπλοκότητας και διαρκούς μεταβολής.

Η τρέχουσα περίοδος χαρακτηρίζεται από τη μετάβαση της Σχολής σε ένα νέο θεσμικό και οργανωτικό πλαίσιο. Η εν λόγω εξέλιξη δεν συνιστά απλώς μια διοικητική αναδιάρθρωση, αλλά αποτελεί ταυτόχρονα μια ευκαιρία για την περαιτέρω ενίσχυση της διακλαδικότητας, της αναβάθμισης της ποιότητας της παρεχόμενης εκπαίδευσης και της ενδυνάμωσης του συνολικού ρόλου της Σχολής στο ακαδημαϊκό και στρατηγικό περιβάλλον της χώρας.

Κεντρικός άξονας της αποστολής μας παραμένει η παροχή υψηλού επιπέδου εκπαίδευσης και επιμόρφωσης προς τα στελέχη των Ενόπλων Δυνάμεων και των Σωμάτων Ασφαλείας, καθώς και προς τα στελέχη της δημόσιας διοίκησης που υπηρετούν σε κρίσιμους τομείς πολιτικής και ασφάλειας. Η ενίσχυση της κριτικής σκέψης, της αναλυτικής ικανότητας και της στρατηγικής προσέγγισης, συνιστούν θεμελιώδεις προϋποθέσεις για την αποτελεσματική αντιμετώπιση των σύγχρονων και σύνθετων γεωπολιτικών προκλήσεων.

Παράλληλα, η διεύρυνση των συνεργασιών με ακαδημαϊκά και στρατιωτικά ιδρύματα, τόσο σε εθνικό όσο και σε διεθνές επίπεδο, ενισχύει ουσιαστικά την εξωστρέφεια της Σχολής. Η διαδικασία αυτή συμβάλλει στην ανταλλαγή επιστημονικών γνώσεων, εκπαιδευτικών πρακτικών και εμπειριών, αναδεικνύοντας την ελληνική στρατηγική και ακαδημαϊκή οπτική, εμπλουτίζοντας παράλληλα την εκπαιδευτική διαδικασία μέσω της ενσωμάτωσης διεθνών προτύπων και της παρακολούθησης και ένταξης των σύγχρονων εκπαιδευτικών τάσεων.

Το περιοδικό της Σχολής εντάσσεται αρμονικά και οργανικά σε αυτή τη στρατηγική ενημέρωσης, επικοινωνίας και εξωστρέφειας. Κάθε τεύχος φιλοδοξεί να αποτελεί ένα πεδίο επιστημονικά τεκμηριωμένου διαλόγου, αναλυτικής επεξεργασίας και κριτικής προσέγγισης ζητημάτων που αφορούν στην άμυνα, στην ασφάλεια και στο διεθνές δίκαιο. Η συμβολή των συγγραφέων, καθώς και η ενεργή συμμετοχή της αναγνωστικής κοινότητας, ενισχύουν ουσιαστικά την ποιότητα και το εύρος του παραγόμενου επιστημονικού λόγου.

Η επένδυση στην επιστημονική γνώση και η συστηματική εμβάθυνση στην κατανόηση των διεθνών εξελίξεων αποτελούν διαχρονικές αναγκαιότητες. Η ανάπτυξη στρατηγικής διορατικότητας, η εστίαση στην ουσία των φαινομένων και η καλλιέργεια μιας προβλεπτικής σκέψης συνιστούν θεμελιώδεις αξίες, όχι μόνο για τις Ένοπλες Δυνάμεις, αλλά και για το σύνολο του δημόσιου και ιδιωτικού πεδίου και βίου.

Σε ένα περιβάλλον αυξημένων απαιτήσεων και με αίσθημα ευθύνης απέναντι στην αποστολή της Σχολής, παραμένω βέβαιος ότι η συμβολή μας θα συνεχίσει να είναι ουσιαστική και καθοριστική στην παροχή εκπαίδευσης υψηλού επιπέδου και στη διαμόρφωση στρατηγικής σκέψης.

Σας εύχομαι καλή ανάγνωση του περιοδικού «ΑΘΗΝΑ».

Υποναύαρχος Κωνσταντίνος Πιτυκάκης ΠΝ

Διοικητής

Σημείωμα Έκδοσης

Με ιδιαίτερη χαρά παρουσιάζουμε τη νέα έκδοση του περιοδικού μας. Μέσα από κείμενα υψηλού επιπέδου και πολυθεματικές προσεγγίσεις, η παρούσα έκδοση αναδεικνύει σύγχρονους προβληματισμούς, ιστορικά διδάγματα και στρατηγικές αναλύσεις που αφορούν τόσο την Ελλάδα όσο και το ευρύτερο διεθνές περιβάλλον.

Στην ελληνόγλωσση ενότητα του περιοδικού περιλαμβάνονται τρία ιδιαίτερα αξιόλογα άρθρα. Φιλοξενείται το άρθρο με τίτλο «Ηγεσίες προς αποφυγήν»: Οι κίνδυνοι που ελλοχεύουν κατά τον Πλούταρχο από «χαρισματικές προσωπικότητες» ηγητόρων όπως οι Αλκιβιάδης ο Αθηναίος και Δημήτριος ο Πολιορκητής» του κ. Γεράσιμου Καραμπελιά, Καθηγητή στο Πάντειο Πανεπιστήμιο, το οποίο εξετάζει τις διαχρονικές παθογένειες της πολιτικής ηγεσίας μέσα από το πρίσμα της αρχαίας γραμματείας. Παράλληλα, οι αναγνώστες μπορούν να μελετήσουν το άρθρο «Το ζήτημα τής στρατιωτικής διοίκησης. Φιλοσοφική και εμπειρική διερεύνηση τού θέματος» του κ. Ιωάννη Σταμούλου, Διδάκτορα της Φιλοσοφικής Σχολής του Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Η ελληνόγλωσση ενότητα ολοκληρώνεται με το άρθρο «Νομική Προστασία και Στρατηγική Βιωσιμότητα: Η Ελληνική Συμμετοχή σε Πολυεθνικές Επιχειρήσεις Υπό το Πρίσμα της Επιχειρησιακής Γεωμετρίας», του Συνταγματάρχη (ΠΖ) Νικόλαου Αλεξίου, αποφοίτου σπουδαστή της 78ης Εκπαιδευτικής Σειράς Φοίτησης Δια Παρουσίας της Σχολής.

Επιπλέον, στις σελίδες του περιοδικού παρουσιάζεται πλούσιο φωτογραφικό υλικό από τις δραστηριότητες της Σχολής, αποτυπώνοντας το εκπαιδευτικό, ακαδημαϊκό και κοινωνικό της έργο.

Στην αγγλόγλωσση ενότητα φιλοξενούνται τρία σημαντικά άρθρα διεθνούς ενδιαφέροντος. Το άρθρο «The Withdrawal of the United Arab Emirates from OPEC+: Energy Transition, Geopolitical Realignment, and the Weakening of Contemporary Energy Cartels» της κ. Άννας Κωνσταντινίδου εξετάζει τις γεωπολιτικές και ενεργειακές προεκτάσεις της αποχώρησης των Ηνωμένων Αραβικών Εμιράτων από τον OPEC+. Το άρθρο «Shadows of the Mandala: Kautilya's Silent War in the Age of Hybrid Threats» του κ. Moreno Figueiredo αναλύει τη διαχρονική στρατηγική σκέψη του Kautilya υπό το πρίσμα των σύγχρονων υβριδικών απειλών. Τέλος, το άρθρο «IMEC: Greece's Geopolitical Opportunity in the Eastern Mediterranean, Maritime Security, and Strategic Convergence with India» του κ. Αθανασίου Δρίβα, Αντιπλοιάρχου του Πολεμικού Ναυτικού, αναδεικνύει τη γεωστρατηγική σημασία του διαδρόμου IMEC και τις προοπτικές συνεργασίας Ελλάδας και Ινδίας στην Ανατολική Μεσόγειο.

Η εικόνα του εξωφύλλου δημιουργήθηκε με πρόγραμμα τεχνητής νοημοσύνης. Η σύνθεση λειτουργεί ως μια επίκαιρη πολυεπίπεδη αλληγορία της στρατηγικής επιστήμης, τοποθετώντας τον Βασιλιά, το κατεχόμενη σύμβολο του στρατηγικού κέντρου βάρους και της πολιτικοστρατιωτικής ηγεσίας, πάνω στο γεωπολιτικό υπόβαθρο των Στενών του Ορμούζ. Η απεικόνιση του πεσμένου ίππου στο πεδίο της «εικονικής» μάχης υποδηλώνει την εγγενή τρωτότητα των τακτικών ελιγμών έναντι της μεγάλης στρατηγικής, ενώ η πλασίωση του χάρτη με αναλυτικούς όρους όπως Risk Assessment και Strategic Analysis αναδεικνύει τη μετάβαση από την εμπειρική προσέγγιση του πολέμου στη συστηματική, μεθοδολογική αξιολόγηση των διεθνών κρίσεων. Για τον αναγνώστη του περιοδικού, η εικόνα συμπυκνώνει τη διαλεκτική σχέση μεταξύ ισχύος και γεωγραφίας, υπενθυμίζοντας ότι η αποτελεσματική διαχείριση της εθνικής ασφάλειας προϋποθέτει τη σύνθεση της θεωρητικής κατάρτισης με την ορθολογική ανάλυση των κινδύνων σε περιβάλλοντα υψηλής στρατηγικής σημασίας.

Ευχόμαστε στους αναγνώστες μας μια δημιουργική και γόνιμη ανάγνωση.

Καλή ανάγνωση

Ταξίαρχος (Ι) Νικόλαος Μεθενίτης
Διευθυντής Σπουδών

Ηγεσίες «προς αποφυγήν»:

Οι κίνδυνοι που ελλοχεύουν κατά τον Πλούταρχο από «χαρισματικές προσωπικότητες» ηγητόρων όπως οι Αλκιβιάδης ο Αθηναίος και Δημήτριος ο Πολιορκητής

Γεράσιμος Ν Καραμπελιάς

Καθηγητής - Πάντειο Πανεπιστήμιο
Επίτιμος Διαλέκτης ΣΕΘΑ

Εισαγωγή

Το έργο του Πλούταρχου «Βίοι Παράλληλοι» εξακολουθεί μέχρι σήμερα να αποτελεί ένα από τα κείμενα της κλασικής γραμματείας που ασκούν μεγάλη επιρροή, ιδιαίτερα σε κύκλους όπου η μελέτη της ηγεσίας και της πολιτικής αρετής κατέχει εξέχουσα θέση. Η διαχρονική του απήχηση οφείλεται κυρίως στην έμφαση που αποδίδει στη σκιαγράφιση της προσωπικότητας των ηγετικών μορφών της ιστορίας και στον καθοριστικό ρόλο του ήθους και της ηθικής συγκρότησης των ως παράγοντα που διαμορφώνει το ιστορικό αποτύπωμα της δράσης των. Αντί να παρουσιάζει την ιστορία των πόλεων-κρατών ή των αυτοκρατορικών μορφωμάτων μέσα από μια αυστηρά χρονολογική ή καθαρά αναλυτική αφήγηση, ο Πλούταρχος επιλέγει τη βιογραφική προσέγγιση, φωτίζοντας τη ζωή, το χαρακτήρα, τη συμπεριφορά και τον τρόπο δράσης και των ηθικών επιλογών εμβληματικών προσωπικοτήτων / ηγητόρων. Μέσα από τη συγκεκριμένη μεθοδολογική προσέγγιση επιδιώκει να αναδείξει το ότι η πορεία εξέλιξης και τα τελικά αποτελέσματα σε πολιτικό και στρατιωτικό πεδίο δεν αποτελούν απλή κατάληξη θεσμικών ή/και δομικών παραγόντων, αλλά επηρεάζονται βαθύτατα από το χαρακτήρα, τις αρετές και τα ηθικά ελαττώματα που καθ'οδηγούν» τη διαδικασία λήψης αποφάσεων των ίδιων των πρωταγωνιστών.

«οὔτε γὰρ ἱστορίας γράφομεν, ἀλλὰ βίους, οὔτε ταῖς ἐπιφανεστάταις πράξεσι πάντως ἔνεστι δῆλωσις ἀρετῆς ἢ κακίας, ἀλλὰ πρᾶγμα βραχὺ πολλάκις καὶ ῥῆμα καὶ παιδιὰ τις ἔμφασιν ἥθους ἐποίησε μᾶλλον ἢ μάχαι μυριόνεκροι καὶ παρατάξεις αἱ μέγισται καὶ πολιορκαὶ πόλεων». [Πλούταρχου, Αλέξανδρος, 1.2]

Η δήλωση αυτή συμπυκνώνει τη μεθοδολογική κατεύθυνση του έργου του. Τα ιστορικά γεγονότα λειτουργούν κυρίως ως παραδείγματα που φωτίζουν το ήθος και το χαρακτήρα των ηγετών/ηγητόρων. Για τον Πλούταρχο, οι επιτυχίες και οι αποτυχίες των τελευταίων δεν οφείλονται απλώς στις εξωτερικές συνθήκες/εξωτερικούς παράγοντες, αλλά στα εσωτερικά χαρακτηριστικά των προσωπικοτήτων τους. Οι αρετές και τα ελαττώματα του χαρακτήρα εκάστου - όπως η μετριοπάθεια, η αυτοκυριαρχία, η φιλοδοξία και η πλεονεξία - δημιουργούν το βασικό ερμηνευτικό πλαίσιο τόσο για το ιστορικό αποτύπωμα που διαμορφώνουν οι ίδιοι για τον εαυτόν τους όσο και για την πορεία εξέλιξης των πολιτικών συστημάτων και των κοινωνιών που τους περιβάλλουν.

Μέσα σε αυτό το πλαίσιο ήθους και ηθικής, ο Πλούταρχος επανειλημμένα ασχολείται με το ζήτημα της φιλοδοξίας. Η έννοια της φιλοδοξίας, «αγάπη για τη δόξα/την τιμή», κατέχει κεντρική θέση στην αρχαία ελληνική πολιτική σκέψη. Υπό συγκεκριμένες προϋποθέσεις, η φιλοδοξία μπορεί να εμπνεύσει αφοσίωση στην πόλη και στους ηγήτορές της και να λειτουργήσει ως πρότυπο για ηρωικά κατορθώματα. Όταν όμως η φιλοδοξία γίνεται υπερβολική, μετατρέπεται όχι απλά σε καταστροφική δύναμη προς τον ίδιο το δρώντα αλλά και προς το κοινωνικό σύνολο και την πολιτεία. Οι βιογραφίες που σκιαγραφεί ο Πλούταρχος συχνά δείχνουν πώς η αδυναμία περιορισμού της φιλοδοξίας των ηγητόρων οδηγεί τόσο σε πολιτική αστάθεια όσο και σε προσωπική καταστροφή.

Στενά συνδεδεμένη με τη φιλοδοξία είναι η αρετή της εγκράτειας, η ικανότητα της αυτοκυριαρχίας επί των συναισθημάτων. Επαναλαμβανόμενο μοτίβο στο έργο του Πλούταρχου είναι η ιδέα ότι ένας ηγέτης/ηγήτορας πρέπει πρώτα να κυριαρχήσει στα πάθη του πριν επιχειρήσει να κυβερνήσει τους άλλους. Η αποτυχία διατήρησης της αυτοπειθαρχίας οδηγεί συχνά σε αλαζονεία και μέγιστα πολιτικά λάθη.

Δύο από τα πλέον χαρακτηριστικά παραδείγματα της εκτροπής των δράσεων/συμπεριφορών των ηγητόρων από τις επιταγές της ηθικής αναδεικνύονται στους βίους του Αλκιβιάδη του Αθηναίου και του Δημητρίου του Πολιορκητή. Και οι δύο ηγετικές προσωπικότητες διέθεταν εξαιρετικά χαρίσματα και κατόρθωσαν να διακριθούν ιδιαίτερα στο πολιτικό και στρατιωτικό πεδίο. Εντούτοις, η πορεία τους δεν είχε θετική κατάληξη, καθώς υπέκυψαν στη διαβρωτική επίδραση της ακραίας φιλοδοξίας των και στην έλλειψη της αναγκαίας αυτοκυριαρχίας. Μέσα από τη συστηματική και λεπτομερή ανάλυση των βίων τους, ο Πλούταρχος δημιουργεί ένα συνεκτικό και ισχυρό επιχείρημα σχετικά με τις ηθικές προϋποθέσεις και περιορισμούς της ηγεσίας.

Αλκιβιάδης: Υπέρμετρη Φιλοδοξία και Αστάθεια Χαρακτήρα

Ήδη από την αρχή του Βίου του Αλκιβιάδη, ο Πλούταρχος υπογραμμίζει τα εξαιρετικά φυσικά του χαρίσματα που τον έκαναν να διακριθεί από τους υπόλοιπους.

«περί μὲν οὖν τοῦ κάλλους Ἀλκιβιάδου οὐδὲν ἴσως δεῖ λέγειν, πλὴν ὅτι καὶ παῖδα καὶ μεράκιον καὶ ἄνδρα πάσῃ συναντῆσαν [τῇ] ἡλικίᾳ καὶ ὥρᾳ τοῦ σώματος ἐράσμιον καὶ ἡδὺν παρέσχεν». [Πλουτάρχου, Αλκιβιάδης, 1.4]

Η διατύπωση αυτή εισάγει το θεμελιώδες παράδοξο που διατρέχει ολόκληρη τη βιογραφία του Αλκιβιάδη. Η φύση τον παρουσιάζει ως εμφανισιακά προικισμένο, έχει λάβει εκπαίδευση από πολύ καλούς δασκάλους (Σωκράτης,) και οι δυνατότητές του για μεγάλα πολιτικά και στρατιωτικά επιτεύγματα εξαιρετικές. Εντούτοις, η προοπτική αυτή υπονομεύεται διαρκώς από μια έντονη ηθική και ψυχική αστάθεια.

Ο Πλούταρχος αποδίδει επανειλημμένα τη συμπεριφορά του σε μια σχεδόν ανεξέλεγκτη επιθυμία για δημόσια αναγνώριση και θαυμασμό. Τον χαρακτηρίζει μάλιστα ως άνθρωπο που κινείται από μια ακόρεστη φιλοδοξία:

«Τὸ δ' ἥθος αὐτοῦ πολλὰς μὲν ὕστερον...φύσει δὲ πολλῶν ὄντων καὶ μεγάλων παθῶν ἐν αὐτῷ, τὸ φιλόνηκον ἰσχυρότατον ἦν καὶ τὸ φιλόπρωτον» [Πλουτάρχου, Αλκιβιάδης, 2.1]

Η επιλογή των λέξεων από τον Πλούταρχο είναι εδώ ιδιαίτερα δηκτική, υποδηλώνοντας όχι απλώς μια έντονη φιλοδοξία, αλλά μια σχεδόν ανεξέλεγκτη ορμή προς τη διάκριση και τη δημόσια αναγνώριση που δεν θα μπορούσε εύκολα να ικανοποιηθεί ούτε να περιοριστεί. Η φιλοδοξία μετατρέπεται, συνεπώς, σε μια καταλυτική ψυχική δύναμη που διαμορφώνει καθοριστικά το σύνολο της προσωπικής και πολιτικής δράσης του Αλκιβιάδη.

Η επιδίωξη της διάκρισης θα εκδηλωθεί συχνά μέσω εντυπωσιακών επιδείξεων πλούτου και κοινωνικού κύρους. Ο Πλούταρχος αναφέρει χαρακτηριστικά τη συμμετοχή του Αλκιβιάδη στους Ολυμπιακούς αγώνες με:

«...καὶ τῷ πλήθει τῶν ἁρμάτων, ἐπὶ γὰρ ἄλλος οὐδεὶς καθῆκεν Ολυμπιάσιν ἰδιώτης οὐδὲ βασιλεύς...» [Πλουτάρχου, Αλκιβιάδης, 11.1]

Η ενέργεια αυτή αποτελούσε πρωτοφανές φαινόμενο στο πλαίσιο των ελληνικών αγωνιστικών θεσμών. Η τεράστια εντύπωση που προκάλεσε η πράξη του αυτή στην αθηναϊκή κοινότητα είναι εμφανής και από την αναφορά των Θουκυδίδη και Ευριπίδη ότι τα άλογα του Αλκιβιάδη κατέλαβαν την πρώτη, δεύτερη και τρίτη ή τέταρτη θέση αντίστοιχα.

Βέβαια, υπήρχαν και στιγμές που προκαλούσε και το αρνητικό αίσθημα των Αθηναίων πολιτών, ιδιαίτερα όταν χρησιμοποιούσε δημόσιο πλούτο για την ικανοποίηση των ιδιωτικών του επιθυμιών.

«... γέγραπται καὶ ὅτι τῆς πόλεως πολλὰ πομπῆα χρυσᾷ καὶ ἀργυρᾷ κεκτημένης Ἀλκιβιάδης ἐκρῆτο πᾶσιν αὐτοῖς ὥσπερ ἰδίους πρὸς τὴν καθ' ἡμέραν δίαιταν» [Πλουτάρχου, Αλκιβιάδης, 13.2]

Ο γενικότερος δημόσιος θαυμασμός, ωστόσο, λειτούργησε ενισχυτικά στην ήδη έντονη φιλοδοξία του Αλκιβιάδη, τροφοδοτώντας την επιθυμία του για ολοένα μεγαλύτερες μορφές δημόσιας προβολής και απόδοσης τιμών στο πρόσωπό του. Αυτός είναι και ο λόγος που ο Αλκιβιάδης θα υπονομεύσει με κάθε τρόπο την ειρήνη που είχε κατορθώσει να επιβάλλει μεταξύ Αθήνας και Σπάρτης με την προσωπικότητά του ο σεβάσμιος Στρατηγός Νικίας, για να δημιουργηθεί το πεδίο που θα του επέτρεπε να αναδειχθούν τα δικά του χαρίσματα. [Πλουτάρχου, Αλκιβιάδης, 14.6-8]

Ένα ακόμη χαρακτηριστικό στοιχείο της προσωπικότητάς του ήταν η αξιοσημείωτη ικανότητα προσαρμογής του σε διαφορετικά κοινωνικά και πολιτισμικά περιβάλλοντα. Ο Πλούταρχος επισημαίνει ότι ο Αλκιβιάδης είχε την ικανότητα να προσαρμόζει τις δράσεις του στα ήθη και συμπεριφορές κάθε κοινωνίας στην οποία βρισκόταν:

«ἦν γάρ, ὥς φασι, μία δεινότης αὕτη τῶν πολλῶν ἐν αὐτῷ ... ὁξυτέρας τρεπομένῳ τροπᾷ τοῦ χαμαιλέοντος... Ἀλκιβιάδης δὲ διὰ χρηστῶν ἰόντι καὶ πονηρῶν ὁμοίως οὐδὲν ἦν ἀμίμητον οὐδ' ἀνεπιτήδευτον, ... ἀλλ' ἐν Σπάρτῃ γυμναστικός, εὐτελής, σκυθρωπός, ἐν Ἰωνίᾳ χλιδανός, ἐπιτερπής, ῥάθυμος, ἐν Θράκῃ μεθυστικός, ἐν Θετταλοῖς ἵππαστικός». [Πλούταρχου, Αλκιβιάδης, 23.4-5]

Η ικανότητα αυτή του επέτρεψε να αποκτήσει πολιτική επιρροή σε διαφορετικά περιβάλλοντα και πολιτικά συστήματα. Στη Σπάρτη, για παράδειγμα, υιοθέτησε συνειδητά τον λιτό και αυστηρό τρόπο ζωής των Σπαρτιατών, στην Ιωνία μια ζωή με χλιδή και ευχάριστη συμπεριφορά και στη Θράκη με μια πιο κοντά στην οινόποσια προσέγγιση.

Αν και η συμπεριφορά του αυτή εντυπωσίαζε, σε συγκεκριμένες χρονικές περιόδους, Σπαρτιάτες, Πέρσες, Θράκες, Αθηναίους και τους έπειθε να ακολουθήσουν τις «συμβουλές» του, ο Πλούταρχος την ερμηνεύει ως απόδειξη μιας βαθύτερης ηθικής ασυνέπειας ενός χαρισματικού ηγέτορα.

Πράγματι, στο τελικό στάδιο της αξιολόγησης του χαρακτήρα του Αλκιβιάδη, ο Πλούταρχος καταλήγει ότι η συγκεκριμένη ηγετική προσωπικότητα δεν διέθετε σταθερότητα χαρακτήρα, γεγονός που υπονόμειε σοβαρά την εμπιστοσύνη των πολιτών προς την ηγεσία του. Παρά την προσωπική γοητεία που ασκούσε στις μάζες αλλά και στους λήπτες αποφάσεων, τον υψηλό δείκτη ευφυΐας και τη χαρισματική δεξιότητα της πειθούς που τον διέκριναν, οι συνεχείς μεταβολές στις πολιτικές του συμμαχίες καθιστούσαν τον Αλκιβιάδη έναν ιδιαίτερα αναξιόπιστο ηγέτορα και πολύ επικίνδυνο για την πατρίδα του.

Ο Πλούταρχος συνοψίζει το παράδοξο της σταδιοδρομίας του Αλκιβιάδη επισημαίνοντας ότι η ίδια φιλοδοξία που συνέβαλε στην άνοδό του στην πολιτική σκηνή της Αθήνας διαδραμάτισε καθοριστικό ρόλο και στην πτώση του. Όταν οι κατηγορίες περί ασέβει-

ας προς τους θεούς τον ανάγκασαν να εγκαταλείψει την πόλη, ο Αλκιβιάδης δεν δίστασε να προσφέρει πολύτιμες υπηρεσίες στους εχθρούς της Αθήνας. Η στάση του αυτή αποκαλύπτει το βαθμό στον οποίο η προσωπική φιλοδοξία μπορούσε να υπερισχύσει της αφοσίωσης προς την πατρίδα.

Στο ερμηνευτικό σχήμα του Πλουτάρχου, η απουσία της απαραίτητης ηθικής πειθαρχίας και αυτοκυριαρχίας από τον ηγέτορα μόνο αρνητικά αποτελέσματα μπορεί να προκαλέσει τόσο στον ίδιο όσο και στην πολιτεία που επέλεξε να τον ακολουθεί.

Δημήτριος Πολιορκητής: Επιτυχία και Ηθική Διαφθορά

Ο Βίος του Δημητρίου του Πολιορκητή παρουσιάζει ένα διαφορετικό, αλλά συναφές, ηθικό αφήγημα. Ενώ ο Αλκιβιάδης οδηγείται τελικώς στην αποτυχία κυρίως λόγω της αστάθειας του χαρακτήρα του και της υπέρμετρης φιλοδοξίας του, ο Δημήτριος ο Πολιορκητής αποτελεί για τον Πλούταρχο χαρακτηριστικό παράδειγμα της διαφθοράς που μπορεί να προκαλέσει η επιτυχία και η μεγάλη ευημερία.

Ο Πλούταρχος παρουσιάζει τον Δημήτριο τον Πολιορκητή ως επίσης έναν ιδιαίτερα ελκυστικό και χαρισματικό ηγέτορα. Σημειώνει χαρακτηριστικά ότι:

«Δημήτριος δὲ μεγέθει μὲν ἦν τοῦ πατρὸς ἐλάττων, καίπερ ὦν μέγας, ἰδέα δὲ καὶ κάλλει προσώπου θαυμαστός καὶ περιττός, ὥστε τῶν πλατόντων καὶ γραφόντων μηθένα τῆς ὁμοιότητος ἐφικέσθαι» [Πλούταρχου, Δημήτριος, 2.3]

Η φυσική του γοητεία και η κοινωνικότητά του τον καθιστούσαν ιδιαίτερα αγαπητό τόσο στους πολεμιστές όσο και στο λαό. Παράλληλα όμως, ο Πλούταρχος τονίζει και τη φιλοδοξία του που θα καθορίσει σε μεγάλο βαθμό τη στρατιωτική του σταδιοδρομία:

«Ἐνδόξου δὲ τῆς φιλοτιμίας ταύτης γενομένης, ὁρμὴ παρέστη θαυμάσιος αὐτοῖς ἐλευθεροῦν τὴν Ἑλλάδα, πᾶσαν ὑπὸ Κασσάνδρου καὶ Πτολεμαίου καταδεδουλωμένην. τούτου πόλεμον οὐδεὶς ἐπολέμησε τῶν βασιλέων καλλίῳ καὶ δικαιότερον» [Πλούταρχου, Δημήτριος, 8.1]

Τα χαρακτηριστικά αυτά συνέβαλαν καθοριστικά στις εντυπωσιακές στρατιωτικές επιτυχίες των πρώτων ετών της δράσης του. Κατά τη διάρκεια των εκστρατειών του στον ελλαδικό κόσμο, πολλές πόλεις τον υποδέχθηκαν με ενθουσιασμό. Σε ορισμένες περιπτώσεις, μάλιστα, οι τιμές που αποδίδονταν στον Δημήτριο τον Πολιορκητή προσέγγιζαν σχεδόν θεϊκές διαστάσεις. Ο Πλούταρχος αναφέρει χαρακτηριστικά ότι ορισμένες πόλεις απέδιδαν σε αυτόν τιμές παρόμοιες με εκείνες των θεών:

«...δέχεσθαι Δημήτριον ὡσάκεις ἂν ἀφίκεται τοῖς Δήμητρος καὶ Διονύσου ξενισμοῖς...τέλος δὲ τῶν τε μνηῶν τὸν Μουνυχιῶνα Δημητριῶνα καὶ τῶν ἡμερῶν τὴν ἑνὴν καὶ νέαν Δημητριάδα προσηγόρευσαν, καὶ τῶν ἑορτῶν τὰ Διονύσια μετωνόμασαν Δημήτρια. ἐπεσήμνη δὲ τοῖς πλείστοις τὸ θεῖον· ὁ μὲν γὰρ πέπλος, ὥσπερ ἐψηφίσαντο μετὰ τοῦ Διὸς καὶ τῆς Ἀθηνᾶς προσενυφναμένων Δημήτριον καὶ Ἀντίγονον» [Πλούταρχου, Δημήτριος, 12.1-2]

Η έντονη αυτή λατρεία και πολιτική τιμή που του απέδιδαν, ωστόσο, συνέβαλε σταδιακά στη μεταβολή του χαρακτήρα του Δημητρίου του Πολιορκητή. Ο θαυμασμός συμπολιτών και συμμάχων που τον περιέβαλλε, ενθάρρυνε την υιοθέτηση ενός ολοένα πιο πολυτελούς και επιδεικτικού τρόπου ζωής. Ο Πλούταρχος παρατηρεί ότι:

«εἰρήνης γὰρ οὔσης ἀφύβριζεν εἰς ταῦτα, καὶ σχολάζων ἐκρῆτο πρὸς τὰς ἡδονὰς ἀναιμένως αὐτῷ καὶ κατὰ κόρως» [Πλούταρχου, Δημήτριος, 19.2-3]

Η ηθική αυτή παρακμή συνοδεύθηκε από μια αυξανόμενη αλαζονεία απέναντι σε συμμάχους και υπηκόους. Η ευημερία και οι συνεχείς στρατιωτικές επιτυχίες υπονόμισαν σταδιακά την πειθαρχία που είχε προηγουμένως καταστήσει τον Δημήτριο τον Πολιορκητή αποτελεσματικό στρατιωτικό ηγέτορα.

«Οὐ μόνον δὲ τούτοις τοῖς θεάμασιν ἐλύπει τοὺς ἀνθρώπους ἀήθεις ὄντας, ἀλλὰ καὶ τρυφὴν καὶ δάιαιταν ἐβαρύνοντο, καὶ μάλιστα δὴ τὸ δυσόμιλον αὐτοῦ καὶ δυσπρόσοδον· ἢ γὰρ οὐ παρεῖχε καιρὸν ἐντυχεῖν, ἢ χαλεπὸς ἦν καὶ τραχὺς τοῖς ἐντυχάνουσιν» [Πλούταρχου, Δημήτριος, 42.1]

Η διαφθορά που προκαλεί η επιτυχία αποτελεί επαναλαμβανόμενο θέμα σε ολόκληρο το έργο του

Πλούταρχου. Η εξουσία και η ευημερία συχνά καταργούν τους περιορισμούς που κανονικά ρυθμίζουν την ανθρώπινη συμπεριφορά. Όταν απουσιάζει η εσωτερική αυτοκυριαρχία, η ευτυχία και η δύναμη οδηγούν σχεδόν αναπόφευκτα στην υπερβολή.

Ο Πλούταρχος επισημαίνει ότι με την πάροδο του χρόνου η αυλή του Δημητρίου του Πολιορκητή χαρακτηριζόταν από υπερβολική πολυτέλεια και έκλυτη συμπεριφορά:

«Δημήτριος δέ, ... τοσαύτην ὕβριν εἰς παῖδας ἐλευθέρους καὶ γυναῖκας ἄστας κατεσκεῖδασε τῆς ἀκροπόλεως, ὥστε δοκεῖν τότε μάλιστα καθαρεύειν τὸν τόπον, ὅτε Χρυσίδι καὶ Λαμία καὶ Δημοῖ καὶ Ἀντικύρᾳ ταῖς πόρναις ἐκείναις συνακολασταῖνοι. » [Πλούταρχου, Δημήτριος, 24.1]

Η υπερβολική αυτή επίδειξη πλούτου και δύναμης αποξένωσε σταδιακά τις ελληνικές πόλεις που αρχικά τον είχαν υποστηρίξει. Με την πάροδο του χρόνου οι συμμαχίες του κατέρρευσαν και η πολιτική του ισχύς αποδυναμώθηκε σημαντικά.

Τελικά, ο Δημήτριος ο Πολιορκητής βίωσε μια δραματική ανατροπή της τύχης του. Αφού έχασε τον έλεγχο των εδαφών του, συνελήφθη από τον Σέλευκο και πέρασε τα τελευταία τρία χρόνια της ζωής του σε αιχμαλωσία. Αναλογιζόμενος αυτή την κατάληξη, ο Πλούταρχος δηλώνει emphaticά ότι η ίδια φιλοδοξία που είχε συμβάλει στην άνοδό του στην εξουσία υπήρξε ταυτόχρονα και ένας από τους βασικούς παράγοντες της τελικής του καταστροφής.

Ο παράγοντας ηθική στο έργο του Πλούταρχου

Οι παράλληλες σταδιοδρομίες του Αθηναίου Αλκιβιάδη και του Δημητρίου του Πολιορκητή αναδεικνύουν με χαρακτηριστικό τρόπο τη γενικότερη αντίληψη περί ηθικής και ηγεσίας που διατυπώνει ο Πλούταρχος. Και οι δύο ηγέτορες διακρίνονταν για τα εξαιρετικά φυσικά τους χαρίσματα, την οξύνοια και τη στρατηγική τους διορατικότητα, καθώς και για την ιδιαίτερα ανεπτυγμένη ικανότητα της πειθούς, η οποία τους επέτρεπε να ασκούν ισχυρή επιρροή τόσο στο πολιτικό όσο και στο στρατιωτικό πεδίο.

Ωστόσο, παρά τα αναμφισβήτητα ηγετικά τους χαρίσματα, η πορεία αμφότερων χαρακτηρίστηκε από έντονες διακυμάνσεις και τελικώς κατέληξε σε αποτυχία. Κατά την ερμηνεία του Πλούταρχου, η εξέλιξη αυτή δεν αποδίδεται πρωτίστως σε εξωτερικούς παράγοντες ή σε δυσμενείς πολιτικές συγκυρίες, αλλά στην αδυναμία τους να επιβάλουν μέτρο στις προσωπικές τους φιλοδοξίες και επιθυμίες. Ένας ηγέτορας που δεν είναι σε θέση να κυβερνήσει τα ίδια του τα πάθη δεν μπορεί να ασκήσει αποτελεσματικά εξουσία επί των άλλων. Η φιλοδοξία μπορεί βεβαίως να λειτουργήσει ως ισχυρό κίνητρο για μεγάλα επιτεύγματα· όταν όμως υπερβαίνει τα όρια του μέτρου, μετατρέπεται σε παράγοντα αποσταθεροποίησης και εν τέλει καταστροφής.

Η οπτική αυτή αντανακλά τη βαθιά επίδραση της ελληνικής φιλοσοφικής παράδοσης στη σκέψη του Πλούταρχου, ιδίως εκείνης που συνδέεται με τον Πλάτωνα και τους Στωικούς. Στο πλαίσιο αυτό, η έννοια της σωφροσύνης - δηλαδή του μέτρου και της αυτοσυγκράτησης - αποτελεί θεμελιώδες στοιχείο της κλασικής ελληνικής σκέψης. Στους Βίους Παράλληλους, ο Πλούταρχος υπογραμμίζει επανειλημμένα ότι οι ηγέτες που στερούνται αυτής της αρετής υπονομεύουν αναπόφευκτα τόσο την προσωπική τους αξιοπιστία όσο και τη σταθερότητα της εξουσίας που ασκούν.

Κάτω από το πρίσμα αυτό, οι βίοι του Αθηναίου Αλκιβιάδη και του Δημητρίου Πολιορκητή λειτουργούν ως παραδειγματικές αφηγήσεις με έντονο διδακτικό χαρακτήρα. Και στις δύο περιπτώσεις γίνεται σαφές ότι η αμετροεπής επιδίωξη της δόξας, όταν δεν συγκρατείται από την αυτοκυριαρχία και την ηθική μετριότητα, μπορεί να οδηγήσει όχι μόνο σε προσωπική πτώση, αλλά και σε κοινωνική αναταραχή και πολιτική αστάθεια.

Συμπέρασμα

Εν κατακλείδι, μέσα από τη σκιαγράφηση του βίου του Αθηναίου Αλκιβιάδη και του Δημητρίου του Πολιορκητή, ο Πλούταρχος αναπτύσσει ένα συνεπές ηθικό επιχείρημα για τη φύση της πολιτικής και στρατιωτικής ηγεσίας και τους κινδύνους που ενέχει η ανεξέλεγκτη φιλοδοξία των επικεφαλής. Και οι δύο ηγήτορες διέθεταν σπάνια χαρίσματα - οξύνοια, πολιτική

ευστροφία και στρατηγική διορατικότητα- τα οποία τους επέτρεψαν να επιτύχουν αξιοσημείωτους θριάμβους και να αποκτήσουν σημαντική επιρροή στο δημόσιο βίο της εποχής τους. Εντούτοις, παρά τις λαμπρές τους δυνατότητες και τα εντυπωσιακά τους επιτεύγματα, αμφότεροι υπέκυψαν τελικά σε προσωπικές αδυναμίες και πάθη, τα οποία υπονόμισαν τη σταθερότητα της εξουσίας τους και οδήγησαν στην πολιτική τους αποδυνάμωση και καταστροφή.

Στην περίπτωση του Αθηναίου Αλκιβιάδη ο Πλούταρχος τονίζει τους κινδύνους που ενέχει η αχαλίνωτη φιλοδοξία όταν συνδυάζεται με αστάθεια χαρακτήρα και έλλειψη σταθερών αρχών. Η εξαιρετική προσαρμοστικότητα, η ευστροφία και το προσωπικό του χάρισμα επέτρεψαν στον Αλκιβιάδη να αναδειχθεί σε μία από τις πλέον επιδραστικές προσωπικότητες της εποχής του και να ασκήσει σημαντική πολιτική και στρατιωτική επιρροή σε Αθήνα και Σπάρτη. Εντούτοις, η αδυναμία του να διατηρήσει συνεπή πολιτική στάση και να παραμείνει πιστός σε αρχές, υπονόμισε σταδιακά την αξιοπιστία του σε συμπολίτες και συμμάχους, γεγονός που οδήγησε τελικά στην πολιτική του αποδυνάμωση και θάνατο.

Αντίστοιχα, το παράδειγμα του Δημητρίου του Πολιορκητή αναδεικνύει ένα διαφορετικό, αλλά συγγενές πρόβλημα: τη διαβρωτική επίδραση που μπορεί να ασκήσει η επιτυχία στον χαρακτήρα ενός ηγέτη. Οι πρώιμες στρατιωτικές του επιτυχίες και η δόξα που τις συνόδευσε ενίσχυσαν την αυτοπεποίθησή του και συνέβαλαν στη διαμόρφωση ενός τρόπου ζωής που χαρακτηριζόταν από υπερβολή και πολυτέλεια. Με την πάροδο του χρόνου, αυτή η στάση ζωής υπονόμισε την πειθαρχία και την αυτοσυγκράτησή του, απομακρύνοντάς τον σταδιακά από τους στενούς συνεργάτες, τους φίλους και τους συμμάχους του.

Οι Βίοι Παράλληλοι του Πλούταρχου υπερβαίνουν τα όρια μιας απλής ιστορικής αφήγησης και λειτουργούν ως παραδείγματα που φωτίζουν τις ηθικές βάσεις της εξουσίας. Αναδεικνύοντας τις καταστροφικές συνέπειες της ακραίας φιλοδοξίας και της έλλειψης αυτοκυριαρχίας, ο Πλούταρχος καλεί τους αναγνώστες του να στοχαστούν πάνω στη σημασία του μέτρου, της πειθαρχίας και της ηθικής ακεραιότητας στο δημόσιο βίο. Με τον τρόπο αυτό υπογραμμίζει ότι η σταθερότητα και η ευημερία μιας πολιτείας εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό και από τον χαρακτήρα και την ηθική συγκρότηση όλων εκείνων που ασκούν εξουσία.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Η λήψη των αρχαίων ελληνικών προτάσεων/κειμένων έχει πραγματοποιηθεί από:

Πλούταρχος, Αλέξανδρος (Θεσσαλονίκη: ΚΕΓ, 2012) Μτφρ. Α.Ι. Γιαγκόπουλος - Ζ.Ε. Μαλαθούνη

Plutarch's Lives, Alcibiades (Loeb Classics, Harvard University Press, 1959) vol IV, Μτφρ Bernadotte Perrin

Plutarch's Lives, Demetrius, (Loeb Classics, Harvard University Press, 1959) vol. IX, Μτφρ. Bernadotte Perrin

Ο Γεράσιμος Ν. Καραμπελιάς γεννήθηκε στην Κάτω Αχαΐα. Σπούδασε σε Ελλάδα, ΗΠΑ (PACE University και NEW YORK UNIVERSITY) και στο Ηνωμένο Βασίλειο (SOAS-UNIVERSITY OF LONDON).

Είναι Καθηγητής στο Τμήμα Κοινωνιολογίας του Παντείου Πανεπιστημίου Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών.

Έχει προσφέρει διαλέξεις μεταξύ άλλων σε Πανεπιστήμια των ΗΠΑ (Stanford University, Washington University, City University of New York (CUNY)) και του Καναδά (Simon Fraser University) ενώ άρθρα του κυκλοφορούν σε επιστημονικά περιοδικά με κριτές (refereed journals) του εξωτερικού.

Τα ερευνητικά του ενδιαφέροντα εστιάζονται στις Σχέσεις Στρατού και Πολιτείας σε Ελλάδα, Τουρκία και Βαλκάνια, στη Στρατιωτική Κοινωνιολογία και σε θέματα Στρατιωτικής Ηγεσίας.

Στη Σχολή Εθνικής Άμυνας διδάσκει ανελλιπώς από το 2001.

Το ζήτημα τής στρατιωτικής διοίκησης

Φιλοσοφική και εμπειρική διερεύνηση τού θέματος

Ιωάννης Σταμούλος

Διδάκτωρ Φιλοσοφικής Σχολής
Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Εισαγωγή

Το υλικό που αξιοποίησα, για να πραγματευτώ το θέμα τού άρθρου, προέρχεται από δύο πηγές: η πρώτη είναι η αρχαία ελληνική και ρωμαϊκή παράδοση, όπως την εξέφρασε ο Ιταλός πολιτικός στοχαστής, συγγραφέας και κυβερνητικό μέλος τής Φλωρεντινής Δημοκρατίας, Niccolò Machiavelli.¹ Αν και η οικογένειά του δεν ήταν εύπορη, έλαβε χάρη στις προσπάθειες τού πατέρα του μια καλή παιδεία, η οποία συνίστατο στην εκμάθηση τής γραμματικής, της ρητορικής και της λατινικής γλώσσας διέθετε δε μια πλούσια βιβλιοθήκη με έργα Ελλήνων και Ρωμαίων ιστορικών. Αυτές οι μελέτες τού εμφύσησαν την αγάπη για την αρχαιότητα και την ιστορία. Στις ηρωικές μορφές των αρχαίων Ελλήνων και Ρωμαίων αναζήτησε υποδείγματα αρετής, θάρρους και σοφίας, που θεωρούσε απαραίτητα για την κοινωνία της εποχής του, την οποία μάστιζαν η διαφθορά και η ιδιοτέλεια. Με τις ιστορικές γνώσεις που απέκτησε, μπορούσε να κατανοήσει τα ανθρώπινα πάθη, σφάλματα κι ελπίδες και ήταν σε θέση να αντιληφθεί τις εξελίξεις τού παρόντος, γιατί πίστευε ότι τα ίδια πάθη και επι-

θυμίες διέπουν τους ανθρώπους όλων των τόπων και εποχών (Viroli, 2001).

Ο Machiavelli πίστευε ότι οι αρχαίοι Ρωμαίοι, και σ' ένα μικρότερο βαθμό οι Έλληνες, είχαν διατυπώσει στα έργα τους θεμελιώδεις αρχές, οι οποίες μας επιτρέπουν να κατανοήσουμε την ανθρώπινη συμπεριφορά, κυρίως στο πεδίο τής πολιτικής. Επιχειρεί να συναγάγει πρακτικές γνώσεις από τη μακρά του εμπειρία και τη συνεχή μελέτη των κλασικών κειμένων, ώστε να συγκροτήσει νέους στρατιωτικούς θεσμούς για την πατρίδα του και γενικότερα να επανασυνδέσει την καταρρακωμένη εικόνα τού στρατού τής εποχής του με τα αρχαία πολεμικά ήθη.

Η άλλη πηγή από την οποία αντλώ υλικό είναι οι μαρτυρίες προσώπων, τα οποία έλαβαν μέρος σε πόλεμο, και είναι τα πλέον κατάλληλα να εκφέρουν γνώμη. Παλαίμαχοι αξιωματικοί, με συνεντεύξεις που μου παραχώρησαν, καταθέτουν τις γνώσεις τους για το θέμα, οι οποίες είναι προϊόντα τής μακράς θητείας τους στο στρατό και των εμπειριών τους από το πεδίο τής μάχης.

Κύριο μέρος

1. Φιλοσοφική διερεύνηση τού θέματος

Ο Machiavelli εντυπωσιάζεται από το γεγονός ότι άντρες με εντελώς διαφορετική νοοτροπία πέτυχαν τα ίδια αποτελέσματα. Όταν ο Ρωμαίος στρατιωτικός και πολιτικός Marcus Furius Camillus (446-365 π.Χ.) πολιορκούσε την πόλη των Φαλερίων,² ο δάσκαλος ενός σχολείου, όπου φοιτούσαν παιδιά ευγενών, επειδή επιθυμούσε να γίνει αρεστός στον Camillus και στους Ρωμαίους, έφυγε από την πόλη με τα παιδιά, προφασιζόμενος ότι θα εκτελούσαν γυμναστικές ασκήσεις, και τα οδήγησε στο ρωμαϊκό στρατόπεδο, ενώπιον τού Camillus, στον οποίο δήλωσε ότι με τα παιδιά στη διάθεσή του η πόλη θα παραδινόταν. Ο Ρωμαίος διοικητής όχι απλώς απέρριψε την προσφορά, αλλά ξεγύμνωσε το δάσκαλο, τον έδεσε πισθάγκωνα, τον ξυλοκόπησε και τον έστειλε πίσω στην πόλη μαζί με τα παιδιά. Όταν το γεγονός έγινε γνωστό, οι κάτοικοι θαύμασαν την ανθρωπιά

1 Ο Machiavelli (1469-1527) είναι γνωστός από το έργο του «Ο Ηγεμόνας» (1513/1532), το οποίο, αρχικά, έφερε τον τίτλο *De Principatibus ad magnificum Laurentium Medicem*. Χρημάτισε Δεύτερος Καγκελάριος τής Φλωρεντινής Δημοκρατίας (1498-1512). Μεταξύ των καθηκόντων τού Δεύτερου Καγκελαρίου ήταν να διευθύνει την πολιτική τής Φλωρεντίας απέναντι στις υποκείμενες σ' αυτήν επικράτειες. Απ' αυτήν την κυβερνητική θέση, ήταν υποχρεωμένος να συμμετάσχει και στο συμβούλιο των «Δέκα της Ελευθερίας και της Ειρήνης» ή «Δέκα του Πολέμου» (*Dieci di Balìa*), μιας επιτροπής επιφορτισμένης με το χειρισμό θεμάτων εξωτερικής πολιτικής, διπλωματικών σχέσεων και πολέμου.

2 Falerii: μία από τις δώδεκα μεγαλύτερες πόλεις τής Ετρουρίας (σημ. Civita Castellana, 65 χλμ. νότια της Ρώμης).

και την τιμιότητα τού Camillus, ώστε του παρέδωσαν την πόλη χωρίς να προβάλουν καμιά αντίσταση (Julia and Peter Bondanella, 2003, III. 20).

Ο Machiavelli αναλογίζεται πόσα πράγματα μπορούν να επιτευχθούν με μια απλή πράξη φιλανθρωπίας παρά με μια άγρια και βίαιη συμπεριφορά. Πολλές πόλεις, στα τείχη των οποίων όπλα και πολιορκητικές μηχανές δεν διάνοιξαν ούτε ένα ρήγμα, κατελήφθησαν αναίμακτα με μια κίνηση ανθρωπιάς και μεγαλοψυχίας των πολιορκητών (Julia and Peter Bondanella, 2003, III. 20).

Ο Έλληνας στρατηγός και βασιλιάς τής Ηπείρου, Πύρρος (319/18-272 π.Χ.), υποστηρίζει ο Machiavelli, αποχώρησε από την Ιταλία, επειδή εκτίμησε την έντιμη συμπεριφορά των Ρωμαίων: κάποιος που αυτομόλησε από το στρατόπεδο τού Πύρρου – τα γεγονότα διαδραματίζονται περίπου το 279 π.Χ. – υποσχέθηκε στη ρωμαϊκή Σύγκλητο ότι θα μπορούσε να τον δηλητηριάσει. Όμως, ο Ρωμαίος διαπραγματευτής Gaius Fabricius Luscinus και η Σύγκλητος απέρριψαν την προσφορά του και τον παρέδωσαν στον Πύρρο, γιατί δεν επιθυμούσαν την εξόντωση, ακόμα και του πιο επικίνδυνου εχθρού τους, με δόλια μέσα (Julia and Peter Bondanella, 2003, III. 20).

Είναι, επίσης, ξεκάθαρο, κατά τον Machiavelli, ότι ο Ρωμαίος στρατηγός και πολιτικός Publius Cornelius Scipio (Africanus, 236-184 π.Χ.), απέκτησε φήμη όχι από την καταστροφή τής Νέας Καρχηδόνας,³ αλλά με την υποδειγματική συμπεριφορά του να σεβαστεί και να επιστρέψει μια νέα και όμορφη γυναίκα στο σύζυγό της. Ο Ξενοφώντας, συνεχίζει ο Machiavelli, δεν έπαυε να τονίζει πόσες τιμές, νίκες και διακρίσεις απέσπασε ο Κύρος, όντας καλός κι ανθρωπίνος, χωρίς να υπάρχει στις πράξεις του ίχνος αλαζονείας, σκληρότητας, λαγνείας κι όλων των άλλων παθών, που κηλιδώνουν το βίο των ανθρώπων (Julia and Peter Bondanella, 2003, III. 20).

Απ' την άλλη πλευρά, είναι αναμφισβήτητο ότι, όταν ο Αννίβας (Hannibal) εισέβαλε στην Ιταλία, πέτυχε τα ίδια αποτελέσματα μ' αυτά τού Scipio στην Ισπανία, χρησιμοποιώντας εντελώς διαφορετικές με-

θόδους: σκληρότητα, βία, λεηλασίες και κάθε είδους δόλο, οπότε οι πόλεις τής Ιταλίας ξεγέρθηκαν στο πλευρό του και οι λαοί τον ακολούθησαν (Julia and Peter Bondanella, 2003, III. 21). Στο στρατό του, παρόλο που τον αποτελούσαν κάθε λογής άνδρες, δεν ξέσπασε καμιά διχόνοια, γεγονός το οποίο, κατά τον Machiavelli, οφείλεται στον τρόπο που ενέσπειρε στους άντρες του. Αυτός ο τρόμος ήταν τόσο μεγάλος, ώστε σε συνδυασμό με τις εξαιρετικές του ικανότητες, του επέτρεψαν να κρατήσει το στρατό του ενωμένο και υπάκουο (Julia and Peter Bondanella, 2003, III. 21).

Οι δύο αυτοί άντρες δοξάστηκαν, αλλά δεν πρέπει να λησμονάμε, υπογραμμίζει ο Machiavelli, ότι τα στρατεύματα τού Scipio στασίασαν μαζί με τους συμμάχους του ακριβώς επειδή δεν τον φοβόταν, γιατί οι άνθρωποι είναι τόσο ανυπόμονοι, ώστε, μόλις «ανοίξει έστω και μια μικρή πόρτα» στη φιλοδοξία τους, αμέσως θα ξεχάσουν την αγάπη που έτρεφαν για τον ηγεμόνα ή το διοικητή τους λόγω της ανθρωπιάς του. Γι' αυτό, ο Scipio αναγκάστηκε να χρησιμοποιήσει τα πιο σκληρά μέτρα, τα οποία μέχρι τότε είχε αποφύγει να εφαρμόσει. Αλλά και από τη σκληρότητα τού Αννίβα, πολλές πόλεις τής Ιταλίας, μεταξύ των οποίων και η Νάπολη, παρέμειναν πιστές στη Ρώμη. Η ανελέητη στάση του τον κατέστησε τόσο απεχθή στο ρωμαϊκό λαό, ώστε οι Ρωμαίοι ποτέ δεν τον συγχώρησαν και επιδίωξαν πάση θυσία την εξόντωσή του (Julia and Peter Bondanella, 2003, III. 21).

Ο Machiavelli πιστεύει ότι είναι δύσκολο να διατηρήσει ο διοικητής μια «μέση οδό», γιατί αυτό δεν το επιτρέπει η ανθρώπινη φύση, αλλά θεωρεί απαραίτητο να μετριάξει αυτός με μεγάλη επιδεξιότητα τις υπερβολές σ' όποιον τρόπο συμπεριφοράς κι αν ακολουθεί (Julia and Peter Bondanella, 2003, III. 21).

Εκείνα τα χρόνια, συνεχίζει ο Machiavelli, δρούσαν στη Ρώμη κι άλλοι δύο εξάίρετοι διοικητές: ο Titus Manlius Torquatus, ύπατος (235, 224 π.Χ.) και δικτάτωρ (208 π.Χ.), κι ο Marcus Valerius Corvus (370-270 π.Χ.), οι οποίοι υπήρξαν εξίσου ικανοί, απόλαυσαν δόξα και θριάμβους από τις νίκες τους, αλλά όσον αφορά στη συμπεριφορά τους απέναντι στους στρατιώτες ήταν διαφορετικοί (Julia and Peter Bondanella, 2003, III. 22).

3 Η σημερινή Cartagena, παραλιακή μεσογειακή πόλη τής Ισπανίας, την οποία ίδρυσε ο Καρχηδόνιος στρατιωτικός Hasdrubal Barca.

Ο Manlius (Μάνλιος) διοικούσε τους άντρες του με αυστηρότητα, χωρίς να συμμερίζεται τους κόπους και τους μόχθους τους. Οι διαταγές του ήταν τόσο σκληρές, ώστε έκτοτε κάθε διαταγή που υπερέβαινε τα όρια χαρακτηριζόταν «διαταγή Μάνλιου» (Julia and Peter Bondanella, 2003, III. 22). Ο Ρωμαίος ιστορικός, Titus Livius, επαινεί τον Manlius, ο οποίος από τη σκληρότητά του εκτέλεσε ακόμη και το γιο του, αλλά διασφάλισε την υπακοή και την πειθαρχία τού στρατού, χαρίζοντας στους Ρωμαίους μεγάλες νίκες (Julia and Peter Bondanella, 2003, III. 22). Αν εξετάσει κανείς προσεκτικά το χαρακτήρα τού Manlius, παρατηρεί ο Machiavelli, θα διαπιστώσει ότι ήταν εξαιρετικά ισχυρός άντρας, αφοσιωμένος στην πόλη και σεβόταν πολύ τους ανωτέρους του. Λέγεται ότι, πριν από μια πολεμική επιχείρηση, απευθύνθηκε προς τον επικεφαλής ύπατο με τα λόγια: «Χωρίς τη δική σας διαταγή, κύριε, ποτέ δε θα πολεμούσα εκτός παράταξης, ακόμα κι αν ήμουν σίγουρος για τη νίκη». Ο Machiavelli πιστεύει ότι, όταν ένας τέτοιας φύσης άντρας ανέλθει στην εξουσία, επιθυμεί να συναντήσει άντρες ίδιους με τον εαυτό του κι ο ισχυρός του χαρακτήρας τού επιβάλλει να εκδίδει σκληρές διαταγές, οπότε εργάζεται σκληρά, για να εξασφαλίσει ότι θα εκτελεστούν· διαφορετικά αισθάνεται ότι τον εξαπάτησαν (Julia and Peter Bondanella, 2003, III. 22).

Απ' την άλλη πλευρά, ο Valerius Corvus έλεγχε τους στρατιώτες του με ανθρώπινες μεθόδους και φιλική διάθεση, εξασφαλίζοντας την ευχαρίστηση και την ευγνωμοσύνη τους. Ο Valerius πρόθυμα μοιραζόταν τα καθήκοντα ακόμα και των πιο ταπεινών στρατιωτών. Στα στρατιωτικά αθλήματα, όταν διεξάγονταν αγώνες ταχύτητας και δύναμης, συμμετείχε πάντα ευγενικός κι ευχάριστος κι αποδεχόταν τη νίκη ή την ήττα με την ίδια έκφραση στο πρόσωπό του, χωρίς ποτέ να απορρίψει περιφρονητικά όποιον αποδεικνυόταν ισάξιος του (Julia and Peter Bondanella, 2003, III. 22).

«Απομένει τώρα να σκεφτούμε ποιος απ' αυτούς τους τρόπους συμπεριφοράς είναι ο πιο αξιόπαινος. Αυτό είναι, πιστεύω, ανοιχτό προς συζήτηση, επειδή οι ιστορικοί επιδοκιμάζουν και τις δύο μεθόδους», γράφει χαρακτηριστικά ο Machiavelli (Julia and Peter Bondanella, 2003, III. 22, σ. 311). Διαπιστώνει ότι οι συγγραφείς που πραγματεύονται πώς πρέπει να κυβερνά ένας ηγεμόνας συμπαθούν πιο

πολύ τον Valerius παρά τον Manlius. Ωστόσο, συνεχίζει, «για να μην αφήσω αυτό το ερώτημα αναπάντητο, πιστεύω ότι η συμπεριφορά τού Manlius είναι πιο επαινετή». Δικαιολογεί τη θέση του με το σκεπτικό ότι όποιος ακολουθεί τις μεθόδους τού Manlius αποβλέπει στο κοινό καλό και δεν μπορεί να κατηγορηθεί ότι τρέφει προσωπικές φιλοδοξίες, γιατί με τη σκληρότητα κανένας δεν αποκτά οπαδούς και φίλους. Απεναντίας, η συμπεριφορά τού Valerius Corvus εγείρει την υποψία ότι αυτός που διατηρεί τόσο καλές σχέσεις με το στρατό υπονομεύει τις ελευθερίες τού λαού με τη μακρά παραμονή του στη διοίκηση (Julia and Peter Bondanella, 2003, III. 22).

II. Εμπειρική διερεύνηση τού θέματος

Οι στρατιωτικοί, άνθρωποι τής δράσης, χειρίζονται άμεσα ζητήματα ηγεσίας. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν, μάλιστα, οι απόψεις όσων δοκιμάστηκαν στο πεδίο τής μάχης, όπου οι αντιδράσεις των ανθρώπων είναι ποικίλες και πολλές φορές απρόβλεπτες. Ο αείμνηστος Νικόλαος Πετάνης,⁴ αντιστράτηγος ε.α., πίστευε ότι:

Ένας καλός στρατιώτης φτιάχνεται, πρώτον, με την άρτια εκπαίδευση, με την ενημέρωση – να ξέρει γιατί πολεμάει – με την καλή μεταχείριση από τους αξιωματικούς, και με την προσεκτική χρησιμοποίησή του στις διάφορες φάσεις της μάχης, δηλαδή δεν μπορείς άσκοπα να τον θυσιάζεις. Πρέπει να τον φροντίζεις τον στρατιώτη σου· άμα τον φροντίζεις το στρατιώτη σου ... ο στρατιώτης το εκτιμά και στέκεται δίπλα σου, γίνεται θυσία ... Ο στρατιώτης θέλει σεβασμό, επιείκεια ... Ένας αξιωματικός πετυχαίνει με το να τον υπεραγαπούν οι στρατιώτες του, να θυσιάζονται, γιατί το 'πε ο διοικητής, κι αυτό γίνεται με το ενδιαφέρον, το σεβασμό, και την επιείκεια (Συνεντεύξεις, 2012).

Η επιείκεια είναι μια από τις πιο σπουδαίες αξίες, την οποία κληροδότησε η αρχαία ελληνική και ρωμαϊκή παράδοση. Σύμφωνα με το Ρωμαίο φιλόσοφο,

4 Ο Νικόλαος Πετάνης εισήλθε στη Σχολή Ευελπίδων τον Ιανουάριο τού 1946. Υπηρέτησε ως ανθυπολοχαγός πεζικού κατά τον Εμφύλιο Πόλεμο τού 1946-49. Έδρασε στα υψώματα τού Βέρνου (υψηλότερη κορυφή το Βίτσι), κατέλαβε το ύψωμα «Ταμπούρι» (4 Αυγούστου 1948) και τη Μουργκάνα (17 Σεπτεμβρίου 1948 [Επιχείρηση «Ταύρος»]). Τιμήθηκε με τρία Χρυσά Αριστεία Ανδρείας και τρεις Πολεμικούς Σταυρούς. Απεβίωσε στις 16 Νοεμβρίου 2013.

ρήτορα και πολιτικό Lucius Annaeus Seneca (π. 4 π.Χ. - 64 μ.Χ.), «κανένας δεν θα μπορούσε να φανταστεί κάτι που ν' αρμόζει περισσότερο σ' όποιον ασκεί εξουσία, παρά μόνο την επιείκεια» (Braund, 2009, 1.19.1). Ο Seneca απευθύνεται προς τον νεαρό Nero, ο οποίος είχε ανέλθει στο πρόσφατα στο θρόνο της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας, για να του επισημάνει ότι «σε κανέναν στον κόσμο δεν ταιριάζει περισσότερο η επιείκεια, παρά μόνο στο βασιλιά ή στον αυτοκράτορα» (Braund, 2009, 1.3.3). Για να αναδείξει την αξία της επιείκειας, φέρει ως παράδειγμα τους θεούς, οι οποίοι είναι συγκρατημένοι στις αντιδράσεις τους, δέχονται να τους εξευμενίζουν οι άνθρωποι και δεν τους τιμωρούν αμέσως με τους κεραυνούς τους (Braund, 2009, 1.7.2.). Ο Ρωμαίος φιλόσοφος τονίζει ότι για ένα βασιλιά ακόμη και το να φωνάξει ή να χρησιμοποιήσει αμετροεπή γλώσσα δεν είναι πρόβλημα για το αξίωμα και το μεγαλείο του (Braund, 2009, 1.7.4).

Ο Κινέζος Sun Bin⁵ έγραψε ότι

ο διοικητής πρέπει να ενδιαφέρεται για τους στρατιώτες του σαν να είναι μικρά παιδιά· να τους αγαπά όπως αγαπά έναν ωραίο νέο· και να τους σέβεται όπως σέβεται ένα σοβαρό δάσκαλο. Επειδή προσέχει τους άντρες του σαν να είναι παιδιά του, αυτοί θα τον ακολουθήσουν ακόμη και στις πιο βαθιές κοιλάδες· επειδή γίνεται ένα με τους άντρες του, σαν να είναι οι αγαπημένοι του γιοι, αυτοί δεν θα διστάσουν ακόμη και να πεθάνουν στο πλευρό του (Lau and Ames, 2003, σσ. 162, 230).

Κατά τον Πετάνη, ο αξιωματικός έχει περιθώριο και υποχρέωση να αποδειχθεί σκληρός, όταν η μάχη είναι ανελέητη και ελλοχεύει ο κίνδυνος να διασαλευθεί η συνοχή της μονάδας:

Μια ημέρα πριν το «Ταμπούρι»,⁶ έγινε εκεί μια παρανόησης: από ένα πλευρό μάς χτύπησαν, ενώ δεν έπρεπε, κι ο λόχος ετοιμάζεται να υποχωρήσει, οπότε, για να μη μου φύγει ο λόχος, τραβάω το πιστόλι:

«Στον τόπο, γαμώ τον αντίχριστό σας, όποιος κάνει και μισό βήμα πίσω θα του ρίξω στο ψαχνό». Σταμάτησαν, τους αναχαίτισα. Δεν είναι και τόσο εύκολο πράγμα να τα βάζεις με το διοικητή! Στη μάχη δε ρωτάς τη γνώμη τους· συνεπώς η διαταγή είναι διαταγή. Όταν έλθει η ώρα ... συζητήσεις δε γίνονται (Συνέντευξη, 2012).

Ο αείμνηστος Αλέξανδρος Ζαφειρόπουλος,⁷ αντιστράτηγος ε.α. συμμερίζεται τις απόψεις τού Πετάνη για τη σχέση διοικητή-στρατιωτών:

Κοιτάξε τι θα σας πω! Θα σας πω μια κουβέντα: όταν πιάσαμε κάτι κοπελίτσες αντάρτισσες, οι οποίες λέγαν ότι είναι βιαίως επιστρατευθείσες, λοιπόν, εγώ καθόμουν με τους στρατιώτες μου το βράδυ, ανθυπολοχαγός ων, διοικητής λόχου, καθόμασταν στο δωμάτιο, και πολλές φορές κάπνιζα, και τους έδινα το τσιγάρο μου, γιατί δεν είχαν τσιγάρο. Και μια μέρα, μια αντάρτισσα λέει: «Εσύ είσαι ο καπετάνιος;», «Ναι», «Εμείς τον καπετάνιο μας δεν τον βλέπαμε ποτέ! Εσύ κάθεσαι με τους στρατιώτες και καπνίζεις μαζί τους, και κουβεντιάσεις μαζί τους!», «Ναι, γιατί;». Ο στρατιώτης πρέπει να σε δεχτεί για το χαρακτήρα σου, και τη συμπεριφορά σου! Δε δέχεται να τον χρησιμοποιείς· δέχεται να τον διοικείς, όταν αξίζεις! Εγώ να φανταστείτε τι έκανα: ποτέ δεν επέπληξα δεκανέα μπροστά στους στρατιώτες, ποτέ! Ιδιαίτερως τον καλούσα και του έκανα την παρατήρηση. Το ίδιο και το λοχία. Για μένα ο αξιωματικός πρέπει να έχει ηγετικά προσόντα, να είναι ηγέτης! Να μη χρησιμοποιεί το βαθμό του δια την επιβολή! Να χρησιμοποιεί το παράδειγμά του, τις νοθεσίες, τη συμπεριφορά του, να σέβεται τους υφισταμένους του ... ποτέ να μην προσβάλλει ... Πρέπει να είναι δίκαιος, αμερόληπτος, σοβαρός, να μη βρίζει ... (Συνέντευξη, 2012).

5 Ο Sun Bin (380-316 π.Χ.) υπηρέτησε ως στρατιωτικός σύμβουλος βασιλιάδων σε μια περίοδο της κινεζικής ιστορίας, η οποία είναι γνωστή ως Εποχή των Εμπόλεμων Κρατών (403-221 π.Χ.). Ήταν μια εποχή συγκρούσεων μεταξύ επτά κρατιδίων (Ch'in, Han, Chao, Wei, Ch'u, Yen, και Ch'i), καθένα από τα οποία επιδίωκε να κυριαρχήσει στην Κίνα.

6 Το ύψωμα «Ταμπούρι» βρίσκεται στον Νομό Ιωαννίνων (Δήμος Κόνιτσας).

7 Ο Αλέξανδρος Ζαφειρόπουλος εισήλθε στη Σχολή Ευελπίδων τον Ιανουάριο του 1946. Έλαβε μέρος ως ανθυπολοχαγός πεζικού στον Εμφύλιο Πόλεμο 1946-49 και στον Πόλεμο της Κορέας. Απεβίωσε στις 17 Νοεμβρίου 2013.

Ο αείμνηστος Σωκράτης Κορδαλής,⁸ υπολοχαγός των Καταδρομών κατά τον Πόλεμο της Κορέας, ακολουθούσε μια «πατρική» στάση και συμπεριφορά απέναντι στους στρατιώτες του:

Εκτός των του φυσικού του προσόντων, ο ηγέτωρ γεννιέται· ο καθηγητής, ο δάσκαλος γεννιέται [...]. Όλα εξαρτώνται από τον αξιωματικό, παράδειγμα ο αξιωματικός, ο οποίος κερδίζει τους στρατιώτες του δια της καλής του συμπεριφοράς. Εγώ δεν επιμώρησα ποτέ, αλλά δεν μπορώ να πω ότι δεν «έστριψα και το αυτί» κάποιου και του είπα: «να θυμάσαι, αυτό που έκανες δεν είναι σωστό» κι έλεγε: «μάλιστα, κύριε λοχαγέ, ζητώ συγγνώμη», «Όχι, δε θέλω συγγνώμη· να διορθώνεσαι μόνο, τίποτ' άλλο». Έπαιρνα αναφορά τους στρατιώτες, λέει ο επιλοχίας: «χθες βράδυ βγήκαν στρατιώτες άνευ αδείας» και τους έχεις μπροστά: «Αναφέρομαι από τον επιλοχία, διότι εξήλθον του στρατοπέδου άνευ αδείας χθες, και πήγα στην πόλη, και γύρισα πίσω ...». Εγώ έλεγα: «σύμφωνα με τον κανονισμό ... θα πρέπει να σε τιμωρήσω ... όμως είμαι και «πατέρας» και πρέπει να σε συγχωρήσω. Ο λοχαγός είναι «πατέρας» εις τους στρατιώτες. Κανένας δε θα το ξανακάνει, άμα του φέρεσαι έτσι ... «Πεθαίνουν» μετά, ο στρατός «πεθαίνει» έτσι (Συνέντευξη, 2015).

Ο Ξενοφώντας πίστευε «ότι ο καλός άρχοντας δεν διαφέρει καθόλου από τον καλό πατέρα» (Miller, 1914, σ. 314) κι ο Seneca «καλό άρχοντα» θα χαρακτήριζε τον Gaius Iulius Caesar Octavianus (63 π.Χ.-19 μ.Χ.), στον οποίο αποδόθηκε ο τίτλος «Augustus» (=σεβαστός). Τον χαρακτηρίζει, για την ακρίβεια, «καλό αυτοκράτορα», που άξιζε το προσωνύμιο «Πατέρας», γιατί δεν αντιδρούσε με σκληρότητα, όπως είναι φυσικό ν' αντιδρά ένας άνθρωπος, κι ακόμη περισσότερο ένας αυτοκράτορας, όταν δέχεται προσωπικές προσβολές, αλλά χαμογελούσε ακόμη και για τις ύβρεις που εκστόμιζαν εναντίον του, μια που υπέφερε, όταν καλούνταν να επιβάλει ποινές (Braund, 2009, 1.10.3).

8 Ο Κορδαλής μετέβη στην Κορέα με την 4η και 5η αποστολή του Ελληνικού Εκστρατευτικού Σώματος (Ιούλιος 1951 - Μάιος 1952). Κατέλαβε «με αποφασιστική έφοδο» το ύψωμα 313 ή Σκοτς (3 Οκτωβρίου 1951), πράξη για την οποία του απονεμήθηκε το Μετάλλιο του Ορειχάλκινου Αστέρου κατόπιν διαταγής του Αμερικανού στρατηγού James Alward Van Fleet, διοικητού της 8ης Αμερικανικής Στρατιάς. Ο Van Fleet στην διαταγή αναφέρει χαρακτηριστικά: «Ο ηρωισμός και η τελεία αποφασιστικότητάς την οποίαν επέδειξεν ο υπολοχαγός Κορδαλής αποτελεί μεγάλην τιμήν δι' αυτόν και τον Ελληνικόν Στρατόν». Απεβίωσε στις 5 Αυγούστου 2022.

Επίλογος-συμπεράσματα

Από το φιλοσοφικό υλικό που συνελέγη προέκυψαν δυο διαφορετικοί τρόποι άσκησης διοίκησης: σύμφωνα με τον πρώτο, ο διοικητής «ακολουθεί την οδό» της αυστηρότητας, ως και σκληρότητας, της άκαμπτης εφαρμογής τού νόμου και της επιβολής ακόμη και εξαντλητικών ποινών· απ' την άλλη πλευρά, περιγράφηκε η συμπεριφορά διοικητών, οι οποίοι προέκριναν την οδό της μεγαλοψυχίας, της ενσυναίσθησης και γενικότερα μιας ανθρωπινής συμπεριφοράς.

Ο Machiavelli, ως άνθρωπος της δράσης και πραγματικός διανοούμενος, δεν αποφεύγει, υπερβαίνοντας την αμφιθυμία του για το θέμα, να τοποθετηθεί στο δίλημμα: συγκλίνει με την πρώτη εκδοχή, η οποία προσωποποιείται στο πρόσωπο τού Manlius. Θα συμπλήρωνα στο μακιαβελικό σκεπτικό, για να του προσθέσω μια νέα διάσταση, ότι ο διοικητής που επιβάλλεται με την αυστηρότητα δεν αφήνει κανένα περιθώριο να υποψιαστεί κανείς ότι υποκύπτει στην κολακεία, επιζητά εύνοια και χάρες, δέχεται παρεμβάσεις ή πιέσεις στο έργο του.

Από τις άμεσες μαρτυρίες των παλαιμάχων, διαγράφεται το προφίλ ενός προσεγγίσιμου διοικητή. Οι αρχές με τις οποίες διοικεί είναι διαχρονικές ανθρωπινες αξίες, όπως ο σεβασμός και η επιείκεια. Προνοεί να βρίσκονται οι άνδρες του σε καλή κατάσταση και αντιμετωπίζει με κατανόηση τα προβλήματα και τις ανάγκες τους. Έτσι «γίνεται ένα» με τους άνδρες που διοικεί και αναπτύσσονται μεταξύ τους ισχυροί δεσμοί, οι οποίοι διατηρούν τη συνοχή και την εύρυθμη λειτουργία της μονάδας. Σ' αυτό το σημείο, παρουσιάζει ενδιαφέρον η θέση-επιφύλαξη τού κ. Στυλιανού Δράκου,⁹ υποστρατήγου ε.α., ο οποίος πιστεύει ότι ο διοικητής πρέπει να δείχνει το ενδιαφέρον του για τους υφισταμένους του από τη θέση που κατέχει, χωρίς να εκπίπτει από το αξίωμά του και να συμφύρεται με τους στρατιώτες του (Συνέντευξη, 2015).

Όποια απ' τις δύο οδούς κι αν ακολουθεί ο διοικητής, ο Machiavelli υποστήριζε ότι πρέπει να αποφεύγει τις υπερβολές.

9 Ο κ. Στυλιανός Δράκος διακρίθηκε στον Πόλεμο της Κορέας ως ανθυπολοχαγός πεζικού και διατελεί Πρόεδρος τού Πανελληνίου Συνδέσμου Παλαιμάχων Πολεμιστών Κορέας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Bondanella, J. C and P. (2003). *Niccolò Machiavelli. Discourses on Livy*. Oxford University Press.

Braund, S. (Ed.). (2009). *Seneca. De Clementia*. Oxford University Press.

Lau, D. C. and Ames, R.T. (2003). *Sun Bin. The Art of Warfare*. State University of New York Press.

Viroli, M. (2001). *Niccolò's Smile. A Biography of Machiavelli*. I.B.Tauris Publishers.

Xenophon. *Cyropaedia*. Translated by Walter Miller. Harvard University Press, 1914.

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΙΣ

Σωκράτης Κορδαλής (†), Άλιμος Αττικής, 24 Ιουνίου 2015

Νικόλαος Πετάνης (†), Θεσσαλονίκη, 4 Ιουνίου και 21 Αυγούστου, 2012

Αλέξανδρος Ζαφειρόπουλος (†), Χαλάνδρι Αττικής, 21 Οκτωβρίου 2012

Στυλιανός Δράκος, τηλεφωνική συνέντευξη, 9 Δεκεμβρίου 2015

Ο Ιωάννης Σταμούλος γεννήθηκε και μεγάλωσε στη Θεσσαλονίκη. Αποφοίτησε από το Τμήμα Φιλοσοφίας, Παιδαγωγικής και Ψυχολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων. Στη συνέχεια, πραγματοποίησε Μεταπτυχιακές Σπουδές στη Φιλοσοφική Σχολή του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης (Τμήμα Φιλοσοφίας και Παιδαγωγικής, τομέας Φιλοσοφίας). Στον ίδιο τομέα εκπόνησε τη διδακτορική του διατριβή με θέμα «Το ζήτημα του πολέμου στο φιλοσοφικό στοχασμό και στην ιστορική πραγματικότητα». Το τρέχον χρονικό διάστημα παρακολουθεί το Διδρυματικό Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών «Ελλάδα: Εκκλησιαστική Ιστορία και Πολιτισμός», το οποίο διοργανώνει η Θεολογική Σχολή του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης (Τμήμα Κοινωνικής Θεολογίας και Χριστιανικού Πολιτισμού) σε συνεργασία με τη Θεολογική Σχολή του ΕΚΠΑ (Τμήμα Κοινωνικής Θεολογίας και Θρησκευολογίας). Τα ερευνητικά του ενδιαφέροντα αφορούν στην Πολιτική Φιλοσοφία, τη Φιλοσοφική Ανθρωπολογία και τη Φιλοσοφία του πολέμου. Έχει λάβει μέρος σε πανελλήνια και διεθνή συνέδρια κι έχει διδάξει σε σεμινάρια στρατιωτικών σχολών. Άρθρα του έχουν δημοσιευθεί σε πολλά περιοδικά. Ομιλεί την αγγλική γλώσσα.

Νομική Προστασία και Στρατηγική Βιωσιμότητα: Η Ελληνική Συμμετοχή σε Πολυεθνικές Επιχειρήσεις Υπό το Πρίσμα της Επιχειρησιακής Γεωμετρίας

Συνταγματάρχης (ΠΖ) Νικόλαος Αλεξίου

απόφοιτος ΣΕΘΑ 78^{ης} Εκπαιδευτικής Σειράς Φοίτησης Δια Παρουσίας

«Peacekeeping is not a job for soldiers, but only soldiers can do it»

Kofi Annan
Secretary-General of the United Nations

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Οι σύγχρονες πολυεθνικές επιχειρήσεις **δεν** συγκροτούν ενιαίο νομικό καθεστώς αλλά διαφοροποιημένες θεσμικές αρχιτεκτονικές, οι οποίες μεταβάλλουν τη σχέση μεταξύ διεθνούς οργανισμού, κράτους υποδοχής και κράτους αποστολής. Η ανάπτυξη δυνάμεων υπό την αιγίδα του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ), του NATO ή της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) συνεπάγεται διαφορετικές μορφές κατανομής αρμοδιοτήτων, δικαιοδοσίας και ευθύνης, οι οποίες απορρέουν από το περιεχόμενο του «mandate»¹, το είδος της αποστολής και τη δομή διοίκησης (Bellamy et al., 2004 - Rowe, 2004).

Η «νομική προστασία» του στρατιωτικού προσωπικού δεν εξαντλείται στην ύπαρξη συμφωνιών καθεστώτος δυνάμεων (SOFA/SOMA)², ούτε περιο-

ρίζεται σε ζητήματα ποινικής δικαιοδοσίας. Συνιστά σύνθετο πλέγμα θεσμικών και λειτουργικών ρυθμίσεων, το οποίο επηρεάζει άμεσα το επιχειρησιακό ρίσκο, την ευθύνη του κράτους αποστολής και τη βιωσιμότητα της συμμετοχής σε πολυεθνικές αποστολές (Fleck & Gill, 2015 - Koutrakos, 2013). Η προστασία αυτή μεταβάλλεται αναλόγως της επιχειρησιακής έντασης, της σταθερότητας του κράτους υποδοχής και της σαφήνειας της εντολής.

Η μεταβλητότητα αυτή αποκτά ιδιαίτερη σημασία σε μεταβατικά ή ασταθή περιβάλλοντα, όπου η επιχειρησιακή ανάπτυξη προηγείται της πλήρους θεσμικής κατοχύρωσης και η κατανομή ευθύνης καθίσταται λιγότερο προβλέψιμη. Στις συνθήκες αυτές, η νομική προστασία παύει να λειτουργεί ως στατικό καθεστώς και αναδεικνύεται σε δυναμικό μέγεθος, το οποίο διαμορφώνεται από τη θεσμική και επιχειρησιακή «γεωμετρία»³ της αποστολής.

Η διαφοροποίηση αυτή λειτουργεί ως μηχανισμός ανακατανομής ρίσκου και ευθύνης, επηρεάζοντας άμεσα τη στρατηγική ανθεκτικότητα και τη βιωσιμότητα της συμμετοχής. Υπό το πρίσμα αυτό, η παρούσα μελέτη εξετάζει τη νομική προστασία ως δυναμικό μέγεθος, το οποίο διαμορφώνεται σε συνάρτηση με τη θεσμική και επιχειρησιακή «γεωμετρία» κάθε αποστολής.

2. ΘΕΣΜΙΚΗ & ΝΟΜΙΚΗ ΓΕΩΜΕΤΡΙΑ

«*The complexity of modern peacekeeping demands clarity of mandate and unity of command*» (Boutros-Ghali, UN Secretary-General 1992). Η διαπίστωση αυτή αναδεικνύει τον καθοριστικό ρόλο της εντολής και της διοικητικής αρχιτεκτονικής στη συγκρότηση του νομικού καθεστώτος μιας πολυεθνικής επιχείρησης. Η θεσμική και νομική γεωμετρία μιας αποστολής δεν εξαρτάται αποκλειστικά από την ύπαρξη διεθνούς νομιμοποίησης, αλλά από τον τρόπο με τον οποίο κατανέμονται αρμοδιότητες, ευθύνες και δικαιοδοσία μεταξύ διεθνούς οργανισμού και κράτους αποστολής.

1 Ο όρος mandate ανάγεται στο λατινικό mandatum και δηλώνει θεσμική ανάθεση εξουσίας με καθορισμένο εύρος αρμοδιοτήτων και νομικά όρια. Η ελληνική απόδοση «εντολή» δεν αποδίδει πλήρως τη σύνθετη θεσμική και κανονιστική λειτουργία του όρου στις διεθνείς ειρηνευτικές αποστολές, καθώς υποδηλώνει ιεραρχική και μονοσήμαντη διαταγή. Για τον λόγο αυτό, στην παρούσα μελέτη ο όρος mandate διατηρείται αμετάφραστος, ώστε να αποδοθεί η έννοια της θεσμικής εξουσιοδότησης στο πλαίσιο του συστήματος συλλογικής ασφάλειας.

2 Status of Forces Agreement / Status of Mission Agreement.

3 Με τον όρο «νομική και επιχειρησιακή γεωμετρία» νοείται η δομική διαμόρφωση μιας αποστολής ως προς το θεσμικό της πλαίσιο, το είδος και την πηγή του mandate, τον χαρακτήρα των αρμοδιοτήτων (executive / non-executive), το καθεστώς διοίκησης, τη χρήση βίας και τη δικαιοδοσία. Ο όρος χρησιμοποιείται αναλυτικά, για να αποδώσει τη μη ομοιογενή και πολυεπίπεδη αρχιτεκτονική των σύγχρονων διεθνών αποστολών.

Στο πλαίσιο του ΟΗΕ, η διάκριση μεταξύ επιχειρήσεων βάσει του Κεφαλαίου VI και του Κεφαλαίου VII του Χάρτη καθορίζει το εύρος της εξουσιοδότησης και το επίπεδο χρήσης βίας. Οι επιχειρήσεις του Κεφαλαίου VI, στηριζόμενες στη συναίνεση του κράτους υποδοχής, εμφανίζουν περιορισμένη επιχειρησιακή ένταση και μεγαλύτερη εξάρτηση από λειτουργικές ασυλίες που απορρέουν από συμφωνίες καθεστώτος δυνάμεων. Αντιθέτως, οι επιχειρήσεις του Κεφαλαίου VII, οι οποίες εξουσιοδοτούν τη χρήση «όλων των αναγκαίων μέτρων», μεταβάλλουν τη σχέση μεταξύ διεθνούς οργανισμού και κράτους αποστολής, επηρεάζοντας τη φύση της δικαιοδοσίας και της ευθύνης (Bellamy et al., 2004 - Rowe, 2004).

Στο ΝΑΤΟϊκό πλαίσιο, η νομική γεωμετρία διαμορφώνεται από καθεστώς συλλογικής άμυνας ή διαχείρισης κρίσεων, με σαφή επιχειρησιακή διοίκηση αλλά διατήρηση εθνικών περιορισμών (national caveats). Η κατανομή ευθύνης συνδέεται άμεσα με το καθεστώς μεταβίβασης αρμοδιοτήτων (Transfer of Authority – TOA), το οποίο επηρεάζει την επιχειρησιακή ευελιξία και την έκταση της εθνικής λογοδοσίας (Fleck & Gill, 2015).

Η ΕΕ παρουσιάζει υβριδική μορφή θεσμικής γεωμετρίας. Οι επιχειρήσεις Κοινής Πολιτικής Ασφάλειας και Άμυνας (ΚΠΑΑ) συνδυάζουν διακυβερνητικό χαρακτήρα με επιχειρησιακή διοίκηση υπό ενωσιακό πλαίσιο, διατηρώντας όμως έντονη εθνική διάσταση ως προς τη δικαιοδοσία και τη χρήση βίας (Koutrakos, 2013).

Η συγκριτική αποτύπωση των ανωτέρω παραμέτρων στον συγκριτικό πίνακα της εικόνας 1 (Θεσμική & Νομική Γεωμετρία) καταδεικνύει ότι η νομική προστασία διαφοροποιείται αναλόγως της φύσης της εντολής και της διοικητικής δομής της αποστολής, ενώ η σταθερότητα του κράτους υποδοχής λειτουργεί ως επιταχυντής ή περιοριστής των ανωτέρω παραμέτρων.

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ	ΧΡΗΣΗ ΒΙΑΣ	ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΕΣ	ΔΙΟΙΚΗΣΗ (C2)	ΚΑΝΟΝΕΣ ΕΜΠΛΟΚΗΣ (ROE)	EXECUTIVE / NON-EXECUTIVE	ΣΥΝΤΗΡΗΣΗ (3) ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΝΟΜΙΚΟΥ ΡΙΣΚΟΥ ΚΑΙ ΕΥΘΥΝΗΣ
ΟΗΕ	Περιορισμένη στην αυτοάμυνα και στην προστασία της εντολής διατήρησης ειρήνης, χρήση βάσει Κεφαλαίου VII.	Κατά κανόνα μη εκτελεστικές, με δυνατότητα εκκρεσιών σε robust peacekeeping.	Πολιτικός έλεγχος από ΣΔ, επιχειρησιακή διοίκηση μέσω ΓΤ και δομών DPO.	Καθορίζονται κεντρικά, βάσει mandate.	Κυρίως non-executive.	Το νομικό ρίσκο καταμένεται μεταξύ ΟΗΕ και κράτους αποστολής, με έμφαση σε λειτουργικές ασυλίες και θεσμική νομιμοποίηση.
NATO	Ευρεία χρήση βίας, συμπεριλαμβανομένης επιβολής ειρήνης.	Κατά κανόνα εκτελεστικές.	Έννοια στρατιωτική δομή διοίκησης (NATO Command Structure).	Έννοια σε συμπεριλαμβανόμενα επίπεδα, με εθνικές επιφυλάξεις.	Executive.	Αυξημένη επιχειρησιακή αυτονομία συνεπάγεται ενσωμάτωση εθνικής ευθύνης και μεταφορά νομικού ρίσκου στο κράτος αποστολής.
ΕΕ	Περιορισμένη έως μέτρα, αναλόγως mandate ΚΠΑΑ.	Κυρίως μη εκτελεστικές δυνατότητα εκκρεσιών σε συγκεκριμένες επιχειρήσεις.	Πολιτικός έλεγχος από PSC επιχειρησιακή διοίκηση μέσω ΟΗΔ.	Καθορίζονται σε επίπεδο ΕΕ με σημαντική εθνική επιρροή.	Κυρίως non-executive.	Κατανομή ευθύνης διατήρησης ισχύος εθνικής δικαιοδοσίας και διαφοροποιημένη έκταση σε νομικό ρίσκο.

Εικόνα 1: Συγκριτικός Πίνακας Θεσμικής & Νομικής Γεωμετρίας σε ΕΕ, ΟΗΕ και ΝΑΤΟ («Executive» - «Non-Executive» αρμοδιότητες)

Ο Πίνακας της εικόνας 1 αναδεικνύει ότι η θεσμική αρχιτεκτονική κάθε οργανισμού διαμορφώνει διαφορετική κατανομή αρμοδιοτήτων, επιχειρησιακής εξουσίας και δικαιοδοσίας. Η διαφοροποίηση αυτή δεν αφορά μόνο τη χρήση βίας, αλλά και τη σχέση μεταξύ διεθνούς διοίκησης και εθνικής ευθύνης. Η μεταβλητότητα της νομικής προστασίας συνδέεται άμεσα με τον τρόπο νομιμοποίησης της αποστολής και με τη διοικητική δομή που την υποστηρίζει. Η κατανόηση της θεσμικής αυτής γεωμετρίας αποτελεί προϋπόθεση για την ερμηνεία των λειτουργικών και επιχειρησιακών διαφοροποιήσεων που εξετάζονται στη συνέχεια.

3. ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗ & ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΗ ΓΕΩΜΕΤΡΙΑ

«Peacekeeping must be strong enough to deter spoilers, but legitimate enough to sustain peace» (António Guterres, UN Secretary-General, United Nations, 2018). Η διατύπωση αυτή αποτυπώνει την ένταση μεταξύ επιχειρησιακής ισχύος και θεσμικής νομιμοποίησης, στοιχείο που επηρεάζει άμεσα τη μορφή και την έκταση της νομικής προστασίας του στρατιωτικού προσωπικού.

Η λειτουργική γεωμετρία μιας αποστολής διαμορφώνεται από το επίπεδο χρήσης βίας, τον χαρακτήρα των αρμοδιοτήτων και το εφαρμοστέο διεθνές δίκαιο. Η μετάβαση από παραδοσιακές επιχειρήσεις peacekeeping σε robust peacekeeping και εν συνεχεία

σε peace enforcement συνιστά κλιμάκωση όχι μόνο επιχειρησιακής έντασης αλλά και νομικής πολυπλοκότητας. Στο παραδοσιακό peacekeeping, η συναίνεση του κράτους υποδοχής και ο περιορισμός της χρήσης βίας στην αυτοάμυνα συγκροτούν βασικές αρχές, ενώ το Διεθνές Δίκαιο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (ΔΔΑΔ) διατηρεί πρωτεύοντα ρόλο (Bellamy et al., 2004, σσ. 128–185). Η νομική προστασία στο πλαίσιο αυτό εμφανίζεται σχετικά σταθερή και προβλέψιμη.

Στο robust peacekeeping, η εξουσιοδότηση βάσει Κεφαλαίου VII επιτρέπει χρήση βίας πέραν της αυτοάμυνας, ιδίως για την προστασία αμάχων. Η παράλληλη εφαρμογή Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου (ΔΑΔ) και Δικαίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων δημιουργεί σύνθετο κανονιστικό περιβάλλον, στο οποίο η κατανομή ευθύνης καθίσταται λιγότερο γραμμική (Fleck & Gill, 2015, σσ. 63-72).

Στις επιχειρήσεις peace enforcement, η εκτεταμένη χρήση βίας, η μη αναγκαιότητα συναίνεσης του κράτους υποδοχής και η πλήρης εφαρμογή του ΔΑΔ μεταβάλλουν ουσιαδώς τη νομική αρχιτεκτονική της αποστολής. Η αυξημένη επιχειρησιακή αυτονομία συνοδεύεται από ενισχυμένη εθνική ευθύνη και αυξημένη έκθεση σε νομικό ρίσκο (Rowe, 2006, σσ. 142-150).

Η διαφοροποίηση αυτή της επιχειρησιακής έντασης και του εφαρμοστέου κανονιστικού πλαισίου μπορεί να αποτυπωθεί συγκριτικά μέσω της λειτουργικής κλιμάκωσης μεταξύ peacekeeping, robust peacekeeping και peace enforcement. Η κλιμάκωση αυτή δεν αφορά μόνο την έκταση της χρήσης βίας, αλλά και τη μεταβολή της σχέσης μεταξύ διεθνούς οργανισμού και κράτους αποστολής, τη διανομή αρμοδιοτήτων και τη φύση της λογοδοσίας. Στο πλαίσιο αυτό, η λειτουργική γεωμετρία της αποστολής επηρεάζει άμεσα τη δομή της νομικής προστασίας, το εύρος της εθνικής ευθύνης και το επίπεδο προβλεψιμότητας του εφαρμοστέου δικαίου που απεικονίζεται στον συγκριτικό πίνακα της εικόνα 2.

ΚΡΙΤΗΡΙΟ	PEACEKEEPING	ROBUST PEACEKEEPING	PEACE ENFORCEMENT
Νομική Βάση	Συναίνεση κράτους υποδοχής	Απόφαση ΣΑ ΟΗΕ (Κεφ. VII)	Απόφαση ΣΑ ΟΗΕ (Κεφ. VII)
Χρήση Βίας	Αυτοάμυνα	Πέραν αυτοάμυνας	Εκτεταμένη
Χαρακτήρας Αρμοδιοτήτων	Non-executive	Μικτός	Executive
Συναίνεση Host State	Απαραίτητη	Παρούσα αλλά όχι καθοριστική	Μη αναγκαία
Εφαρμοστέο Δίκαιο	ΔΔΑΔ κυρίαρχο	Παράλληλη εφαρμογή ΔΑΔ & ΔΔΑΔ	Πλήρης εφαρμογή ΔΑΔ
Συνέπειες για Νομικό Ρίσκο	Σχετικά προβλέψιμο	Αυξανόμενη πολυπλοκότητα	Αυξημένη εθνική ευθύνη και μειωμένη προβλεψιμότητα

Εικόνα 2: Συγκριτικός Πίνακας Λειτουργικής & Επιχειρησιακής Γεωμετρίας

Ο Πίνακας της εικόνας 2 αποτυπώνει τη σταδιακή κλιμάκωση από καθεστώτα συναίνεσης και περιορισμένης χρήσης βίας σε περιβάλλοντα εκτεταμένης επιχειρησιακής εμπλοκής. Όσο η αποστολή μετακινείται προς το enforcement άκρο του φάσματος, τόσο αποδυναμώνεται ο βαθμός θεσμικής προβλεψιμότητας της νομικής προστασίας και αυξάνεται η πολυπλοκότητα ως προς τη δικαιοδοσία, τη λογοδοσία και την κατανομή ευθύνης μεταξύ διεθνούς οργανισμού και κράτους αποστολής.

4. ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΕΣ ΜΕΛΕΤΕΣ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ

«Peace operations must be tailored to the context» (António Guterres, UN Secretary-General, High-Level Panel on Peace Operations, 2015, p. viii). Η διαπίστωση αυτή αναδεικνύει ότι η νομική προστασία δεν μπορεί να αξιολογείται αφηρημένα, αλλά μέσω της συγκεκριμένης επιχειρησιακής της διαμόρφωσης. Η συγκριτική εξέταση των αποστολών UNIFIL, KFOR και EUNAVFOR MED IRINI, όπως απεικονίζεται στην εικόνα 3 επιτρέπει την ανάδειξη των διαφοροποιήσεων ως προς τη δικαιοδοσία, το καθεστώς ασυλίων και τον ρόλο του κράτους αποστολής.

ΠΑΡΑΜΕΤΡΟΣ	UNIFIL (ΟΗΕ - ΛΙΒΑΝΟΣ)	KFOR (NATO - ΚΟΣΟΒΟ)	EUNAVFOR MED IRINI (ΕΕ - ΜΕΣΟΓΕΙΟΣ)
Διεθνής Οργανισμός	ΟΗΕ	NATO	ΕΕ (CSDP)
Νομική Δόση	Αποφάσεις ΣΑ ΟΗΕ (1978, 1701/2006)	UNSCR 1244 (1999)	Απόφαση Συμβουλίου ΕΕ + UNSCR για Λιβύη
Κεφάλαιο Χάρτη ΟΗΕ	Κεφ. VI με στοιχεία VII	Κεφ. VII	Κεφ. VII (έμμεση εξουσιοδότηση)
Χαρακτήρας Αποστολής	Peacekeeping → Robust	Peace Enforcement → Stabilisation	Στρατιωτική ναυτική επιχείρηση
Executive / Non-Executive	Κυρίως Non-Executive	Κατέχουν Executive	Περιορισμένες Executive αρμοδιότητες
Χρήση Βίας	Περιορισμένη - αυτοάμυνα & PoC	Εκτεταμένη - επιβολή τάξης	Ελεγχόμενη - νησιώτες, επιβολή εμπόρων
SOFA / Καθεστώς Δυνάμεων	UN Model SOFA	NATO SOFA	Δεν υπάρχει ενιαίο SOFA
Δικαιοδοσία	Κράτος αποστολής (ποινική)	Κράτος αποστολής	Flag State Jurisdiction
Ρόλος Κράτους Υποδοχής	Συναινέση Λιβάνου	Περιορισμένη κυριαρχία	Περιορισμένη / απουσία κυριαρχία
Ναυική Προστασία Προσωπικού	Λειτουργικές ασυλίες OHF	Εθνική στρατιωτική δικαιοσύνη	Υβριδική - εθνική + ναυτική
Συμμετοχή Ελληνικού Προσωπικού	Στρατιωτικό προσωπικό ΟΗΕ	Στρατιωτική δύναμη NATO	Πλοία, επιτελεία, ναυτικό προσωπικό
Κύρια Ναυική Πρόκληση	Robust περιβάλλον με SOFA	Άσκηση δημόσιας εξουσίας	Απουσία SOFA & κατακερματισμός

Εικόνα 3: Συγκριτικός Πίνακας Μελετών Περίπτωσης (UNIFIL – KFOR – EUNAVFOR MED IRINI)

Στην περίπτωση της UNIFIL, ο υβριδικός χαρακτήρας Κεφαλαίου VI–VII δημιουργεί συνδυασμό συναίνεσης και εξουσιοδότησης προστασίας αμάχων (UNSCR 1701 / UNIFIL, σσ.4). Οι λειτουργικές ασυλίες απορρέουν από το καθεστώς SOFA του ΟΗΕ, ενώ η ποινική δικαιοδοσία παραμένει πρωτίστως στο κράτος αποστολής (Bellamy et al., 2004, σσ. 211–229). Η θεσμική «θωράκιση» είναι εμφανής, αλλά η επιχειρησιακή ένταση αυξάνει την ερμηνευτική ευθύνη των εθνικών διοικήσεων.

Στην KFOR, η απόφαση 1244 και το NATOϊκό πλαίσιο διοίκησης συγκροτούν καθεστώς εκτελεστικής ασφάλειας (UNSCR 1244 / KFOR, σσ. 4). Η αποκλειστική δικαιοδοσία των κρατών αποστολής βάσει του NATO SOFA διατηρεί τον εθνικό έλεγχο, αλλά ταυτόχρονα ενισχύει την εθνική λογοδοσία και την ευθύνη σε περιπτώσεις επιχειρησιακής εμπλοκής (Rowe, 2006, σσ. 142–150).

Η επιχείρηση IRINI αναδεικνύει υβριδική θεσμική γεωμετρία (CFSP 2020/472 / IRINI, σσ 4–10). Αν και θεμελιώνεται σε απόφαση του Συμβουλίου Ασφαλείας, η εκτελεστική της διάσταση απορρέει από απόφαση του Συμβουλίου της ΕΕ. Η δικαιοδοσία παραμένει εθνική, ενώ το καθεστώς ασυλίων διαμορφώνεται λειτουργικά και όχι θεσμικά. Σε περιβάλλον ναυτικής επιβολής, μετατοπίζεται το κέντρο της νομικής λογοδοσίας προς το κράτος αποστολής (Koutrakos, 2013, σσ. 145–152).

Συχνά υποστηρίζεται ότι η ΕΕ συνιστά *sui generis* έννομη τάξη, με υβριδικό υπερεθνικό και διακυβερνητικό χαρακτήρα, στο πλαίσιο της οποίας τα κράτη-μέλη δεν απαιτούν μεταξύ τους παραδοσιακές

συμφωνίες καθεστώτος δυνάμεων, όπως συμβαίνει σε επιχειρήσεις του ΟΗΕ ή του NATO (Koutrakos, 2013, σσ. 145–152). Ωστόσο, ο ιδιαίτερος αυτός θεσμικός χαρακτήρας δεν αίρει την ανάγκη σαφών ρυθμίσεων καθεστώτος σε επιχειρήσεις της ΚΠΑΑ που διεξάγονται εκτός εδάφους της ΕΕ. Στην πράξη, η νομική προστασία θεμελιώνεται κυρίως στην εθνική δικαιοδοσία, στο περιεχόμενο της εντολής και σε ειδικές επιχειρησιακές συμφωνίες με τρίτα κράτη και όχι σε ενιαίο καθεστώς θεσμικής ασυλίας (Fleck & Gill, 2015, σσ. 63–72 - Koutrakos, 2013, σσ. 145–152).

Η μετατόπιση της νομικής λογοδοσίας καθίσταται εντονότερη σε διαμορφώσεις όπου το κράτος αποστολής αναλαμβάνει και την επιχειρησιακή διοίκηση της αποστολής. Στις περιπτώσεις αυτές, η διοικητική αρμοδιότητα και η εθνική δικαιοδοσία συγκλίνουν στο ίδιο επίπεδο, ενισχύοντας τη θεσμική ευθύνη του κράτους όχι μόνο έναντι του προσωπικού του, αλλά και ως προς τη συνολική επιχειρησιακή κατεύθυνση.

Στις τρεις εξεταζόμενες περιπτώσεις, η νομική προστασία δεν διαφοροποιείται πρωτίστως βάσει του διεθνούς οργανισμού, αλλά βάσει της δομικής διαμόρφωσης της αποστολής. Διαμορφώνεται από το εύρος του mandate, την κατανομή της δικαιοδοσίας και τη σχέση μεταξύ επιχειρησιακής διοίκησης και νομικής λογοδοσίας. Οι διαφοροποιήσεις αυτές καταδεικνύουν ότι η αξιολόγηση της νομικής προστασίας προϋποθέτει ανάλυση της συγκεκριμένης δομικής διαμόρφωσης της αποστολής και όχι απλή αναφορά στον θεσμικό φορέα υπό τον οποίο αυτή τελεί.

5. ΚΡΙΣΙΜΕΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΟΡΙΑ ΝΟΜΙΚΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ

«*The United Nations must be prepared to respond flexibly to new challenges*» (Boutros-Ghali, UN Secretary-General, 1992). Η θεσμική και επιχειρησιακή γεωμετρία των ειρηνευτικών αποστολών αποκτά ουσιαστικό νόημα όταν δοκιμάζεται σε περιβάλλοντα κρίσης. Η νομική προστασία δεν αποδυναμώνεται γραμμικά· μεταβάλλεται υπό συγκεκριμένες συνθήκες: κατάρρευση του κράτους υποδοχής, απουσία συμφωνιών SOFA, μεταβατικές αναπτύξεις, επιχειρήσεις εκκένωσης και εφαρμογή δικαιοδοσίας σημαίας.

Ο πίνακας της εικόνας 4 αποτυπώνει τις κρίσιμες αυτές διαμορφώσεις και τα όρια της νομικής προστασίας.

ΚΡΙΣΙΜΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ	ΔΙΑΤΑΡΑΧΗ ΘΕΣΜΙΚΟΥ ΠΛΑΙΣΙΟΥ	ΚΡΙΣΙΜΑ ΝΟΜΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ	ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΙ ΠΟΥ ΕΝΕΡΓΟΠΟΙΟΥΝΤΑΙ ΣΤΗΝ ΠΡΑΞΗ	ΚΕΝΤΡΙΚΟΣ ΦΟΡΕΑΣ ΝΟΜΙΚΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ
Αιφνίδια κατάρρευση κρατικής συναίνεσης (π.χ. Σουδάν 2022)	Απουσία αποτελεσματικού host state – μη εφαρμογή SOFA	• Κενό δικαιοδοσίας • Ασάφεια ασυλιών • Έλλειψη θεσμικής κάλυψης	• Εθνική δικαιοδοσία • ROE • Διμερείς ρυθμίσεις / διαέλευσης υποστήριξης	Κράτος αποστολής
Robust peacekeeping με αυξημένο επιχειρησιακό κίνδυνο (π.χ. Λίβανος 2023)	SOFA σε ισχύ, αλλά περιορισμένη προβλεψιμότητα ασφάλειας	• Όρια λειτουργικών ασυλιών • Χρήση βίας • Incident response	• ROE • Καταλογισμός ευθύνης διεθνούς οργανισμού	Διεθνής οργανισμός + κράτος αποστολής
Αποστολή χωρίς ενιαίο SOFA (π.χ. Λιβύη / IIRINI)	Απουσία σταθερής κρατικής κυριαρχίας	• Flag state jurisdiction • Κατακερματισμένο καθεστώς • Διέλευση ανεφοδιασμός	• Εθνικό δίκαιο • Διμερείς ρυθμίσεις • ROE	Κράτος αποστολής (πρωτεύων ρόλος)
Ταχεία εξελισσόμενες επιχειρήσεις / αρχικά στάδια αποστολών	Επιχειρησιακή ανάπτυξη πριν τη θεσμική οργάνωση	• Αβεβαιότητα εφαρμοστέου δικαίου • Προσωρινές ρυθμίσεις ασυλιών	• TOA • National caveats • Εθνικές διαδικασίες	Κράτος αποστολής

Εικόνα 4: Συγκριτικός Πίνακας Κρίσιμων Καταστάσεων & Ορίων Νομικής Προστασίας

Η κατάρρευση του κράτους υποδοχής δημιουργεί κενό αποτελεσματικής συναίνεσης. Σε τέτοιες περιπτώσεις, ακόμη και υφιστάμενες SOFA's καθίστανται πρακτικά ανεφάρμοστες, ενώ ανακύπτει αβεβαιότητα ως προς τη δικαιοδοσία και τη λογοδοσία (Fleck & Gill, 2015, σσ. 63–72). Η νομική προστασία μετατοπίζεται από το θεσμικό στο εθνικό επίπεδο.

Αντίστοιχα, η απουσία SOFA οδηγεί σε κατακερματισμό αρμοδιοτήτων. Η προστασία δεν εδράζεται σε κωδικοποιημένες ασυλίες αλλά σε εθνικές ρυθμίσεις, αυξάνοντας την αβεβαιότητα (Koutrakos, 2013, σσ. 145–152).

Σε περιβάλλοντα robust peacekeeping, η ύπαρξη mandate δεν εγγυάται προβλεψιμότητα. Η κλιμάκωση χρήσης βίας δοκιμάζει τα όρια των λειτουργικών ασυλιών και καθιστά πιο σύνθετη τη σχέση διεθνούς και εθνικής ευθύνης (Bellamy et al., 2004, σσ. 211–229).

Ιδιαίτερη ένταση παρουσιάζεται στις ad hoc αναπτύξεις και στις επιχειρήσεις εκκένωσης (NEO), όπου η επιχειρησιακή ανάπτυξη προηγείται της πλήρους νομικής κατοχύρωσης. Η δικαιοδοσία και η λογοδοσία εδράζονται κυρίως στο εθνικό πλαίσιο (Fleck & Gill, 2015, σσ. 63–72).

Τέλος, στις ναυτικές επιχειρήσεις σε περιβάλλον περιορισμένης κρατικής κυριαρχίας, υπερισχύει η δικαιοδοσία του κράτους σημαίας. Η προστασία ρυθμίζεται πρωτίστως από το εθνικό δίκαιο, περιορίζοντας τον θεσμικό ρόλο του οργανισμού.

Συνεπώς, στις μεταβατικές κρίσεις, η νομική προστασία δεν παύει να υφίσταται· μετατοπίζεται δομικά και de facto στο κράτος αποστολής.

6. Ο ΧΑΡΤΗΣ ΠΑΡΑΓΟΝΤΩΝ ΩΣ ΕΡΓΑΛΕΙΟ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ ΠΡΟΕΚΤΙΜΗΣΗΣ ΡΙΣΚΟΥ

Η θεσμική και επιχειρησιακή αρχιτεκτονική, όπως αναλύθηκε στις προηγούμενες ενότητες, δεν αρκεί από μόνη της για την αποτύπωση του πραγματικού επιπέδου νομικής προστασίας. Όπως επισημαίνει η διεθνής βιβλιογραφία, η αποτελεσματικότητα της νομικής θωράκισης εξαρτάται όχι μόνο από το κανονιστικό πλαίσιο αλλά και από τη λειτουργική κατανομή αρμοδιοτήτων και ευθύνης (Fleck & Gill, 2015, σσ. 63–72 - Koutrakos, 2013, σσ. 135–155).

Υπό το πρίσμα αυτό, ο Χάρτης Παραγόντων (Strategic Checklist), που παρατίθεται στον Πίνακα της εικόνας 5, δεν αποτελεί απλή αποτύπωση διαδικασιών. Συνιστά εργαλείο στρατηγικής προεκτίμησης ρίσκου, ικανό να υποστηρίξει τον επιτελή στη μετάβαση από τη θεσμική νομιμοποίηση στην πραγματική εκτίμηση ευθύνης και επιχειρησιακής έκθεσης.

α/α	ΕΝΟΤΗΤΑ	ΤΙ ΕΛΕΓΧΕΤΑΙ (CHECKLIST)	ΤΙ ΔΙΑΣΦΑΛΙΖΕΙ	ΚΥΡΙΑ ΡΙΣΚΑ ΑΝ ΛΗΠΤΗΛΑΤΗ
1	Θεσμικοί Παράγοντες	- Υπάρχει mandate ΕΑ ΟΗΕ; - Κεφ. VI ή VII; - Εντολή προστασίας πολιτών; - Αν όχι ΟΗΕ: υπάρχει θεσμιδέν (έγκριση ΝΑΤΟ (άρθρο 6) / συλλογική ασφάλεια) ή ΕΕ (GSCP απόφαση);	- Διότις νομιμοποίηση παρουσίας; - Εισαγωγή κάλυψης χρήσης βίας;	- Αυτοέλεγχος νομιμότητας; - Παρανομία / νομική ασφάλεια στο πεδίο.
2	Νομικοί Παράγοντες	- SOFA/SOMA σε ισχύ; - Ρίσιος ασφάλειας / άσκηση ασφάλειας;	- Προστασία από τοπική διαταραχή; - Νομική προεκάλυψη;	- Επίθεση προσωπικού σε τοπικά άσφατα; - Ασφάλεια ενόπλων;
3	Οργανωτικοί Παράγοντες	- Οργανωτικές ηγεσίες (ΟΗΕ / ΝΑΤΟ / κ.λπ.); - ROC συνδυαστεί με εθνικό δικαιο; - Συντονισμός με host state;	- Επιχειρησιακή συνοχή; - Συμφωνία διοίκησης & έλεγχος;	- Συγκρούση κανόνων; - Διοικητική ασφάλεια;
4	Παράγοντες Διοίκησης και Μεταβίβασης Αρμοδιοτήτων (TOA)	- Υπάρχει εντολή μεταβίβασης (Transfer of Authority) (TOA); - Τι είδους μεταβίβαση προβλέπεται: - Command; - Operational Control (OPCON); - Tactical Control (TACON); - Ποια limitations όπως κάθε συμμετέχον κράτος; - Πώς αλληλεπιδρούν: - ROE; - National Caveats; - Ethical limitations; - Υπάρχουν αποκλίσεις μεταξύ: - Κρατών ως προς; - Χρήση βίας; - Αυτοέλεγχος ROE; - Ανάλυση ρίσκου;	- Προστασία ενόπλων της λειτουργικής διοίκησης; - Προβλεπόμενη ταχυσή των Αίσεων υπονόμισης; - Κατανόηση του ποιος μπορεί, ποιος δεν μπορεί και ποιος δεν θέλει να ενεργήσει; - Τοιχοματικές ασυλίες επιβάλει προς το στρατηγικό και τακτικό επίπεδο για τη διαμόρφωση του «πλαισίου νομιμότητας» των Εθνικών Ενόπλων Δυνάμεων οι οργανωτικές και πολιτικές επιρροές;	- Επιχειρησιακή παραβίαση οι κύριοι; - Ασφάλεια ανάληψη ρίσκου από κρηνην κράτη; - Γιακτικές επιπτώσεις από επιχειρησιακές απειλές;
5	Εθνικοί Παράγοντες	- National caveats & επιρροές; - Προ-εντολή νομική επιρροή; - Εθνικοί κανόνες συμπεριφοράς;	- Διοικητική & τακτική κάλυψη; - Εθνική λογοδοσία;	- Αποκλίση από τοπικούς; - Γιακτική κάλυψη;
6	Επιχειρησιακοί Παράγοντες	- Σταθερή επικοινωνία; - Με κρατικό έλεγχος; - Υβριδικές απειλές;	- Προστασία επίθεσης ενόπλων; - Προστασία ROC;	- Υποκίνηση ενόπλων; - Νομικά κινδύνους;

Εικόνα 5: Χάρτης Παραγόντων (Strategic Checklist)

Η πρώτη ενότητα αφορά τους θεσμικούς παράγοντες. Η ύπαρξη σαφούς mandate και η διάκριση μεταξύ Κεφαλαίου VI και VII καθορίζουν το εύρος χρήσης βίας και τη διεθνή νομιμοποίηση (United Nations, 2015). Η απουσία τέτοιου πλαισίου δημιουργεί αμφισβήτηση νομιμότητας και περιορισμένη νομική ασφάλεια στο πεδίο.

Η δεύτερη ενότητα αφορά τους νομικούς παράγοντες. Η ύπαρξη SOFA/SOMA και η σαφής κατανομή ποινικής δικαιοδοσίας αποτελούν βασικό μηχανισμό προστασίας από τοπική δίωξη (Fleck & Gill, 2015, σσ. 63–72). Η απουσία τους οδηγεί σε έκθεση προσωπικού και ασάφεια ευθύνης.

Η τρίτη και τέταρτη ενότητα αποτελούν το λειτουργικό κέντρο βάρους του εργαλείου. Η TOA, η μορφή μεταβίβασης (Command, OPCON, TACON), τα national caveats, τα limitations και η αλληλεπίδρασή τους με τους ROE αποτυπώνουν την πραγματική επιχειρησιακή γεωμετρία. Η βιβλιογραφία αναγνωρίζει ότι οι αποκλίσεις μεταξύ κρατών ως προς την αποδοχή ρίσκου ή τη χρήση βίας παράγουν λειτουργικές τριβές (Bellamy et al., 2004, σσ. 211–229).

Η κατανόηση αυτής της διάστασης επιτρέπει στον επιτελή να αποτυπώσει την πραγματική κατανομή επιχειρησιακής εξουσίας και νομικής ευθύνης, πέραν της τυπικής διοικητικής δομής.

Οι εθνικοί παράγοντες (caveats, limitations, προ-ανάπτυξης εκπαίδευση) καθορίζουν το επίπεδο διοικητικής και πειθαρχικής κάλυψης. Σε μεταβατικές κρίσεις, αυτοί οι μηχανισμοί καθίστανται καθοριστικοί (Koutrakos, 2013, pp. 135–155).

Τέλος, το επιχειρησιακό περιβάλλον (αστάθεια, μη κρατικοί δρώντες, υβριδικές απειλές) λειτουργεί ως επιταχυντής νομικού ρίσκου.

Η κατανόηση της πραγματικής επιχειρησιακής διάρθρωσης επιτρέπει τη μετάβαση από τη θεσμική νομιμοποίηση στη ρεαλιστική εκτίμηση ευθύνης, παρέχοντας στον επιτελή τη δυνατότητα να απαντήσει κρίσιμα ερωτήματα: εάν υφίσταται επαρκής νομιμοποίηση, εάν διασφαλίζεται ουσιαστική νομική θωράκιση, εάν η διοικητική αλυσίδα είναι σαφής, εάν η μεταβίβαση αρμοδιοτήτων και οι περιορισμοί των ετέρων συμμετεχόντων είναι απολύτως κατανοητοί, εάν παρέχεται εθνική κάλυψη και, τέλος, εάν έχει αποτιμηθεί ο πραγματικός επιχειρησιακός κίνδυνος. Διότι σε κάθε επίπεδο όπου η απάντηση είναι αρνητική, η νομική αβεβαιότητα εντείνεται, η επιχειρησιακή τριβή αυξάνεται και το πολιτικό ρίσκο καθίσταται δομικό και δυνητικά στρατηγικής κλίμακας.

7. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΙΣ

Η προηγηθείσα ανάλυση καταδεικνύει ότι η νομική προστασία του στρατιωτικού προσωπικού δεν αποτελεί αυτοτελή ή στατική θεσμική εγγύηση, αλλά μεταβλητή που διαμορφώνεται από τη θεσμική και επιχειρησιακή «γεωμετρία» της αποστολής. Η σαφήνεια του mandate, το κεφάλαιο εξουσιοδότησης, η μεταβίβαση αρμοδιοτήτων (TOA), οι κανόνες εμπλοκής, το καθεστώς SOFA/SOMA και τα εθνικά caveats συνθέτουν ένα δυναμικό πλέγμα κατανομής ευθύνης, το οποίο μεταβάλλεται ανάλογα με τον φορέα νομιμοποίησης και το επίπεδο χρήσης βίας (Bellamy et al., 2004–Fleck & Gill, 2015).

Σε τακτικό επίπεδο, η προβλεψιμότητα της νομικής προστασίας επηρεάζει άμεσα την επιχειρησιακή συμπεριφορά. Η σαφής κατανόηση της δικαιοδοσίας, των λειτουργικών ασυλιών και των ορίων χρήσης βίας δεν λειτουργεί απλώς ως νομική γνώση, αλλά ως παράγοντας επιχειρησιακής σταθερότητας. Η εμπειρία από πολυεθνικά περιβάλλοντα καταδεικνύει ότι η ενσωμάτωση νομικής συμβουλευτικής λειτουργίας

στη διαδικασία λήψης αποφάσεων περιορίζει την ερμηνευτική ασυμμετρία μεταξύ εθνικών περιορισμών και κανόνων εμπλοκής, μειώνοντας τον κίνδυνο επιχειρησιακού αυτοσχεδιασμού σε συνθήκες πίεσης (Rowe, 2006, σσ. 142–150). Αντιθέτως, σε υβριδικές ή μεταβατικές διαμορφώσεις όπου η κατανομή αρμοδιοτήτων παραμένει ασαφής, η νομική αβεβαιότητα τείνει να μεταφράζεται σε αυξημένη επιχειρησιακή τριβή.

Σε επιχειρησιακό επίπεδο, η τυπική ενότητα διοίκησης δεν συνεπάγεται κατ' ανάγκην ενότητα ρίσκου. Η αλληλεπίδραση μεταξύ TOA, ROE και εθνικών περιορισμών αποκαλύπτει δομικές ασυμμετρίες ως προς την αποδοχή κινδύνου και τη χρήση βίας. Οι ασυμμετρίες αυτές συχνά παραμένουν λανθάνουσες σε περιόδους σταθερότητας, καθίστανται όμως κρίσιμες σε συνθήκες κλιμάκωσης, όταν η επιχειρησιακή δράση ενεργοποιεί πραγματικά τη δικαιοδοτική και πολιτική ευθύνη (Fleck & Gill, 2015, σσ. 63–72). Η συστηματική αποτύπωση της πραγματικής επιχειρησιακής γεωμετρίας πριν από την ανάπτυξη δυνάμεων επιτρέπει την έγκαιρη αναγνώριση σημείων πιθανής παράλυσης ή ασύμμετρης ανάληψης ρίσκου.

Σε στρατηγικό επίπεδο, η νομική προστασία λειτουργεί ως παράγοντας βιωσιμότητας της συμμετοχής σε πολυεθνικές επιχειρήσεις. Η μετάβαση από *peacekeeping* σε *enforcement*, καθώς και η απουσία σταθερού καθεστώτος δικαιοδοσίας σε μεταβατικές κρίσεις, αναδιατάσσουν τη σχέση μεταξύ διεθνούς εξουσιοδότησης και εθνικής ευθύνης (Koutrakos, 2013, σσ. 145–152). Όσο μειώνεται η θεσμική προβλεψιμότητα, τόσο η κατανομή ρίσκου μετατοπίζεται δομικά προς το κράτος αποστολής. Υπό το πρίσμα αυτό, η εκ των προτέρων χαρτογράφηση της κατανομής αρμοδιοτήτων και των εθνικών περιορισμών δεν αποτελεί διοικητική τυπικότητα, αλλά συνιστά στοιχείο στρατηγικής ανθεκτικότητας.

Σε πολιτικό επίπεδο, η ποιότητα της νομικής προστασίας συνδέεται άμεσα με τη διεθνή αξιοπιστία και την εσωτερική νομιμοποίηση της συμμετοχής. Σε περιβάλλοντα θεσμικής ασάφειας ή κατακερματισμένης κατανομής ευθύνης, η νομική αβεβαιότητα μετατρέπεται σε πολιτική έκθεση και δύναται να υπονομεύσει τη στρατηγική συνοχή της συμμετοχής. Η εμπειρική εμπλοκή κρατών που αναλαμβάνουν όχι μόνο διάθεση δυνάμεων αλλά και επιχειρησιακή διοίκηση καταδεικνύει ότι η ευθύνη δεν είναι απλώς νομική αλλά και θεσμική, επηρεάζοντας την ευρύτερη στρατηγική εικόνα της χώρας.

Η συνολική ανάλυση καταδεικνύει ότι η νομική προστασία δεν μπορεί να τεκμαίρεται εκ της θεσμικής ένταξης της αποστολής σε συγκεκριμένο οργανισμό. Διαμορφώνεται από τον τρόπο με τον οποίο κατανέμονται η εξουσία, η δικαιοδοσία και το επιχειρησιακό ρίσκο. Σε μεταβατικές κρίσεις και περιβάλλοντα μειωμένης θεσμικής σαφήνειας, η προστασία μετατοπίζεται *de facto* προς το κράτος αποστολής, καθιστώντας την εθνική προετοιμασία και την κατανόηση της πραγματικής επιχειρησιακής αρχιτεκτονικής κρίσιμο παράγοντα στρατηγικής βιωσιμότητας.

8. ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Η παρούσα μελέτη κατέδειξε ότι η νομική προστασία λειτουργεί ως δομικός δείκτης θεσμικής συνοχής και στρατηγικής βιωσιμότητας και όχι ως αυτοτελής νομική εγγύηση. Διαμορφώνεται δυναμικά από τη δομική αρχιτεκτονική της αποστολής και από τον τρόπο με τον οποίο κατανέμονται η εξουσία, η δικαιοδοσία και το επιχειρησιακό ρίσκο. Σε περιβάλλοντα αυξημένης έντασης ή θεσμικής αβεβαιότητας, η κατανομή ευθύνης τείνει να επανέρχεται στο κράτος αποστολής, καθιστώντας την εθνική προετοιμασία και την κατανόηση της επιχειρησιακής γεωμετρίας κρίσιμα στοιχεία στρατηγικής ανθεκτικότητας. Η νομική προστασία, συνεπώς, δεν αποτελεί σταθερή εγγύηση αλλά δείκτη θεσμικής ωριμότητας και επιχειρησιακής συνοχής.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Council of the European Union. (2020, March 31). *Council Decision (CFSP) 2020/472 of 31 March 2020 on a European Union military operation in the Mediterranean (EUNAVFOR MED IRINI)*. *Official Journal of the European Union*, L 101, 4–10. <https://eur-lex.europa.eu/eli/dec/2020/472/oj/eng>

NATO: *Agreement between the parties to the North Atlantic Treaty regarding the status of their forces*. (1951, June 19). NATO. <https://www.nato.int/en/about-us/official-texts-and-resources/official-texts/1951/06/19/agreement>

United Nations. (1945, June 26). *Charter of the United Nations*.

United Nations. (1992). *An agenda for peace: Preventive diplomacy, peacemaking and peacekeeping: Report of the Secretary-General pursuant to the statement adopted by the Summit Meeting of the Security Council on 31 January 1992 (A/47/277–S/24111)*. <https://digitallibrary.un.org/record/144858>

United Nations. Secretary-General. (1990, October 9). *Model status-of-forces agreement for peace-keeping operations: Report of the Secretary-General (A/45/594)*. United Nations. <https://digitallibrary.un.org/record/101559?v=pdf>

United Nations. Security Council. (1999, June 10). *Resolution 1244 (1999) [on the deployment of international civil and security presences in Kosovo] (S/RES/1244(1999))*. United Nations. <https://digitallibrary.un.org/record/274488?v=pdf>

United Nations. Security Council. (2006, August 11). *Resolution 1701 (2006) [on full cessation of hostilities in Lebanon and on extending and strengthening the mandate of the United Nations Interim Force in Lebanon (UNIFIL) to monitor the ceasefire] (S/RES/1701(2006))*. United Nations. <https://digitallibrary.un.org/record/581064>

United Nations Department of Peacekeeping Operations, & United Nations Department of Field Support. (2008). *United Nations peacekeeping operations: Principles and guidelines*. https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/capstone_eng_0.pdf

United Nations. (2015). *Report of the High-level Independent Panel on Peace Operations on uniting our strengths for peace: Politics, partnership and people (A/70/95– S/2015/446)*. <https://digitallibrary.un.org/record/795940>

United Nations. Security Council. (2016, June 14). *Resolution 2292 (2016) [on inspection of vessels on the high seas off the coast of Libya] (S/RES/2292(2016))*. United Nations. <https://main.un.org/securitycouncil/en/s/res/2292-%282016%29>

Bellamy, A. J., Williams, P., & Griffin, S. (2004). *Understanding peacekeeping*. Cambridge: Polity Press.

Fleck, D., & Gill, T. D. (2015). *The handbook of the international law of military operations* (2nd ed.). Oxford: Oxford University Press.

Koutrakos, P. (2013). *The EU common security and defence policy*. Oxford: Oxford University Press.

Rowe, P. (2006). *The impact of human rights law on armed forces*. Cambridge: Cambridge University Press.

Ο Συνταγματάρχης Αλεξίου Νικόλαος γεννήθηκε στο Βόλο την 18 Μαΐ 1977. Εισήχθη στη Στρατιωτική Σχολή Ευελπίδων και αποφοίτησε το 1999 ως Ανθυπολοχαγός Πεζικού. Έχει αποφοιτήσει επιτυχώς από όλα τα προβλεπόμενα Σχολεία Εκπαίδευσης Αξιωματικών Πεζικού και Ειδικών Δυνάμεων, συμπεριλαμβάνοντας το Σχολείο Βασικής Εκπαίδευσης Αλεξιπρωτιστού, το Σχολείο Καταδρομών, το Σχολείο Υποβρυχίων Καταστροφών του ΠΝ και των λοιπών Σχολείων Ειδικών Δυνάμεων του ΓΕΣ/ΔΕΔ και του ΔΙΚΕΕ (Γερμανία) καθώς και την Ανώτατη Διακλαδική Σχολή Πολέμου και την Σχολή Εθνικής Αμυνας.

Έχει υπηρετήσει σε αριθμό Μονάδων Ειδικών Δυνάμεων (Αμφίβιες Μονάδες Ειδικών Δυνάμεων και Πεζοναυτών) και διατέλεσε Υποδιοικητής του Ειδικού Τμήματος Αλεξιπρωτιστών και του 521 Τάγματος Πεζοναυτών, όπως επίσης Διοικητής της 1^{ης} Μοίρας Αμφίβιων Καταδρομών (5ο ΕΤΕΘ) και στην Λ' (35 ΜΚ) Μοίρα Καταδρομών. Παράλληλα έχει διατελέσει Διευθυντής 3ου Επιτελικού Γραφείου του Κέντρου Εκπαίδευσης Ειδικών Δυνάμεων και της 32 Ταξιαρχίας Πεζοναυτών. Έχει συμμετέχει στην KFOR (2002), Διοικητής του Λόχου Συνδέσμων Παρατηρητών στην ΒΟΣΝΙΑ (2012) και Διευθυντής Ειδικών Επιχειρήσεων και Πληροφοριών στο Ελληνικό Στρατηγείο της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην EUNAVFOR ASPIDES (2024-2025), όπου πέραν των άλλων συμμετείχε στην ανάπτυξη του ASPIDES Support Element στο DJIBOUTI.

Είναι κάτοχος Μεταπτυχιακών τίτλων Σπουδών του Εθνικού Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών στο τμήμα «Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών» και του Πανεπιστημίου Μακεδονίας στο τμήμα «Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών» με κατεύθυνση την Ασφάλεια. Επίσης επιμορφώσεις στο Harvard University στον τομέα Leadership and Communication υποδιαιρούμενο στις θεματικές ενότητες Exercising Leadership, Leading in remote Environment και The Art of Persuasive, Writing and Public Speaking. Ομιλεί την Αγγλική Γλώσσα και την Γαλλική Γλώσσα σε άριστο επίπεδο (Γ2).

Είναι έγγαμος με 1 τέκνο.

Τελετή Παράδοσης - Παραλαβής Καθηκόντων Διοικητού Σχολής Εθνικής Άμυνας (ΣΕΘΑ)

19 Ιανουαρίου 2026

Την Δευτέρα 19 Ιανουαρίου 2026 παρουσία του Αρχηγού ΓΕΕΘΑ Στρατηγού Δημητρίου Χούπη, πραγματοποιήθηκε η τελετή παράδοσης - παραλαβής καθηκόντων του Διοικητή της Σχολής Εθνικής Άμυνας (ΣΕΘΑ), από τον Αντιστράτηγο Αθανάσιο Σαρδέλλη στον Υποναύαρχο Κωνσταντίνο Πιτυκάκη ΠΝ.

Στην τελετή η οποία έλαβε χώρα στο Αβερώνφειο Μέγαρο στο «Πεδίον του Άρεως», παραβρέθηκαν επίσης ο Αρχηγός ΓΕΣ Αντιστράτηγος Γεώργιος Κωστίδης, ο Αρχηγός ΓΕΝ Αντιναύαρχος Δημήτριος - Ελευθέριος Κατάρας ΠΝ, μέλη του Ανωτάτου Στρατιωτικού Συμβουλίου, όπως και του Ανωτάτου Αεροπορικού, Ανώτατοι και Ανώτεροι Αξιωματικοί των Ενόπλων Δυνάμεων και των Σωμάτων Ασφαλείας, καθηγητές της ΣΕΘΑ, απόστρατοι Αξιωματικοί και λοιποί προσκεκλημένοι.

2ο Τριήμερο 16ης Εκπαιδευτικής Σειράς Φοίτησης Εξ Αποστάσεως (16ης ΦΕΑ) της ΣΕΘΑ

9 - 11 Φεβρουαρίου 2026

Στο πλαίσιο των σπουδών της 16ης ΦΕΑ της Σχολής Εθνικής Άμυνας, διεξήχθη, στο Πολεμικό Μουσείο Αθηνών, από 9 έως 11 Φεβ 26, το εκπαιδευτικό πρόγραμμα του 2ου Τριημέρου με φυσική παρουσία, με ομιλίες σε αντικείμενα εκπαίδευσης, όπως:

«Το Κυπριακό Ζήτημα», από τον Αναπληρωτή καθηγητή της Σχολής Ικάρων Δρ. Ιωάννη Παπαφλωράτο.

«Η Εξωτερική Πολιτική στις Διεθνείς Σχέσεις», από τον Καθηγητή του Παντείου Πανεπιστημίου κ. Κων/νο Υφαντή.

«Θεωρία Διαχείρισης Κρίσεων» και «Η κρίση στην Κούβα», από τον Δρ. Γεωπολιτικής κ. Σπυρίδωνα Κατσούλα.

Δραστηριότητες ΣΕΘΑ

«Μεγάλοι Θεωρητικοί Πολέμου (Κλαούζεβιτς - Σουν Τσού - Θουκιδίδης)» και «Υβριδικός Πόλεμος», από τον Καθηγητή του Πανεπιστημίου Πειραιώς κ. Κων/νο Κολιόπουλο.

Επίσκεψη αντιπροσωπείας του Υπουργείου Άμυνας της Αρμενίας στη Σχολή Εθνικής Άμυνας

12 Φεβρουαρίου 2026

Την Πέμπτη 12 Φεβρουαρίου 2026, στο πλαίσιο του Προγράμματος Στρατιωτικής Συνεργασίας 2026 (ΠΣΣ) μεταξύ Ελλάδας και Αρμενίας, αντιπροσωπεία του Υπουργείου Άμυνας της Αρμενίας πραγματοποίησε επίσκεψη στη Σχολή Εθνικής Άμυνας, όπου ενημερώθηκε για την οργάνωση, αποστολή και το έργο της Σχολής, με σκοπό την ενδεχόμενη φοίτηση Αρμένιων Σπουδαστών στα εκπαιδευτικά προγράμματα της Σχολής.

Συμμετοχή ΣΕΘΑ στο 3ο Metis Strategic Foresight Workshop

16 - 17 Φεβρουαρίου 2026

Στο πλαίσιο των συνεργασιών που έχει αναπτύξει η Σχολή Εθνικής Άμυνας με Εκπαιδευτικά Ιδρύματα του Εξωτερικού, στις 16 και 17 Φεβ 26, ο Διοικητής, επιτελείς και σπουδαστές της Σχολής συμμετείχαν στο 3ο Metis Strategic Foresight Workshop με τίτλο “Challenges to the rule based international order” που διοργανώθηκε από το Πανεπιστήμιο του Plymouth και το METIS Institute for Strategy and Foresight του Πανεπιστημίου Ενόπλων Δυνάμεων της Γερμανίας, σε συνεργασία με τη ΣΕΘΑ.

Κατά την έναρξη των εργασιών ο Διοικητής της Σχολής, Υποναύαρχος Κωνσταντίνος Πιτυκάκης ΠΝ, απεύθυνε χαιρετισμό στους συμμετέχοντες.

Επίσκεψη του Ακόλουθου Άμυνας του Κράτους του Κατάρ στη ΣΕΘΑ

24 Φεβρουαρίου 2026

Την Τρίτη 24 Φεβρουαρίου 2026, ο Ακόλουθος Άμυνας του Κράτους του Κατάρ στην Ελλάδα, Συνταγματάρχης (Αεροπορίας) Eid AlKaabi, πραγματοποίησε επίσκεψη στη Σχολή Εθνικής Άμυνας, όπου ενημερώθηκε για την οργάνωση, αποστολή και το έργο της Σχολής.

Δραστηριότητες ΣΕΘΑ

Επίσκεψη της 78ης εκπαιδευτικής Σειράς της ΣΕΘΑ στον Διαχειριστή Εθνικού Συστήματος Φυσικού Αερίου (ΔΕΣΦΑ) και στον Τερματικό Σταθμό Υγροποιημένου Φυσικού Αερίου Ρεβυθούσας

25 Φεβρουαρίου 2026

Στο πλαίσιο ενημέρωσης των Σπουδαστών της 78ης Εκπαιδευτικής Σειράς της ΣΕΘΑ για υποδομές στρατηγικής σημασίας για την Εθνική Άμυνα, την Τετάρτη 25 Φεβρουαρίου 2026 έλαβε χώρα εκπαιδευτική επίσκεψη στις εγκαταστάσεις του Διαχειριστή Εθνικού Συστήματος Φυσικού Αερίου και στον Τερματικό Σταθμό Υγροποιημένου Φυσικού Αερίου Ρεβυθούσας. Σκοπός της επίσκεψης ήταν η ενημέρωση των σπουδαστών επί του στρατηγικού σχεδιασμού διαχείρισης, ανάπτυξης και εκμετάλλευσης του φυσικού αερίου, της ενεργειακής ασφάλειας και των δυνατοτήτων του σταθμού.

Επίσκεψη της 78ης Εκπαιδευτικής Σειράς Φοίτησης Δια Παρουσίας της ΣΕΘΑ στο Εθνικό Κέντρο Έρευνας Φυσικών Επιστημών «ΔΗΜΟΚΡΙΤΟΣ»

16 Μαρτίου 2026

Στο πλαίσιο ενημέρωσης των Σπουδαστών της 78ης Εκπαιδευτικής Σειράς Φοίτησης Δια Παρουσίας της ΣΕΘΑ για υποδομές στρατηγικής σημασίας για την Εθνική Άμυνα, τη Δευτέρα 16 Μαρτίου 2026 έλαβε χώρα επίσκεψη στις εγκαταστάσεις του Εθνικού Κέντρου Έρευνας Φυσικών Επιστημών «ΔΗΜΟΚΡΙΤΟΣ». Κατά τη διάρκεια της επίσκεψης οι σπουδαστές είχαν την ευκαιρία να ενημερωθούν επί του στρατηγικού σχεδιασμού της έρευνας, της καινοτομίας, της πυρηνικής ενέργειας και ασφάλειας, της τεχνητής νοημοσύνης και των αναδυόμενων τεχνολογιών αιχμής ενώ παράλληλα πραγματοποιήθηκε και περιήγηση στους χώρους των εγκαταστάσεων αυτού.

Σεμινάριο Ενημέρωσης Νεοπροαχθέντων Ανωτάτων Αξκών Έτους 2026

16 - 20 Μαρτίου 2026

Από τη Δευτέρα 16 έως την Παρασκευή 20 Μαρτίου 2026, η Σχολή Εθνικής Άμυνας διοργάνωσε, υπό την αιγίδα του ΓΕΕΘΑ, στο Αμφιθέατρο του 251 Γ.Ν.Α., Σεμινάριο Ενημέρωσης Νεοπροαχθέντων Ανωτάτων Αξιωματικών, των τριών Κλάδων των Ενόπλων Δυνάμεων.

Κατά την έναρξη του σεμιναρίου, ο Διοικητής της Σχολής Εθνικής Άμυνας Υποναύαρχος Κωνστα-

ντίνος Πιτυκάκης ΠΝ καλωσόρισε τους Ανώτατους Αξιωματικούς και τους συνεχάρη για την προαγωγή τους ενώ ακολούθησε χαιρετισμός από τον Διευθυντή Σπουδών της Ελληνικής Διπλωματικής Ακαδημίας. του Υπουργείου Εξωτερικών, κ. Μιχαήλ Αγγελόπουλο (ΠΥΒ').

Οι θεματικές ενότητες του σεμιναρίου περιελάμβαναν:

α. Τις προτεραιότητες Ελληνικής Εξωτερικής Πολιτικής και σχέσεις Ελλάδος με διάφορες χώρες.

β. Την αντιμετώπιση και Διαχείριση Κρίσεων σε Στρατηγικό Επίπεδο Εθνικών θεμάτων, διαχείριση θεμάτων στο πλαίσιο του ΝΑΤΟ και της ΕΕ, καθώς και διαχείριση ΜΜΕ.

γ. Το διεθνές και το ανθρωπιστικό δίκαιο του πολέμου.

δ. Τα οικονομικά θέματα άμυνας και ΕΔ.

Ως ομιλητές - διαλέκτες του σεμιναρίου ορίστηκαν επιτελείς του ΓΕΕΘΑ, Διευθυντές Διευθύνσεων του ΥΠΕΞ, καθώς και διακεκριμένοι καθηγητές ΑΕΙ, οι οποίοι διδάσκουν στη Σχολή Εθνικής Άμυνας.

Ειδικότερα θέματα που αφορούσαν στους Κλάδους των Ενόπλων Δυνάμεων παρουσιάστηκαν από τους κ. κ. Επιτελάρχη/ΓΕΣ, Υπαρχηγό/ΓΕΝ και Υπαρχηγό/ΓΕΑ.

Δραστηριότητες ΣΕΘΑ

Επίσκεψη Αντιπροσωπείας του
Κολλεγίου Εθνικής Άμυνας του
Ιράκ στη Σχολή Εθνικής Άμυνας

20 - 24 Απριλίου 2026

Από τις 20 έως 24 Απρ 26, κατόπιν αιτήματος του NATO Defence Education Enhancement Program (NATO DEEP), αντιπροσωπεία του Κολλεγίου Εθνικής Άμυνας του Ιράκ (NDC), με επικεφαλής τον Υποπτέραρχο Hamid Mudeb Hussein, πραγματοποίησε επίσκεψη στη Σχολή Εθνικής Άμυνας. Η αντιπροσωπεία ενημερώθηκε για την οργάνωση, αποστολή και το εκπαιδευτικό έργο της Σχολής και τα μέλη της συμμετείχαν ως παρατηρητές, στην Άσκηση Διαχείρισης Κρίσεων (CMX) «ΟΔΥΣΣΕΙΑ».

Επίσκεψη της 78ης ΦΔΠ της
ΣΕΘΑ στη Βουλή Της Ελλάδος

29 Απριλίου 2026

Την Τετάρτη 29 Απριλίου 2026, πραγματοποιήθηκε εκπαιδευτική επίσκεψη της 78ης ΕΣ Φοίτησης δια Παρουσίας (ΦΔΠ) της ΣΕΘΑ, στη Βουλή των Ελλήνων.

Κατά τη διάρκεια της επίσκεψης, οι σπουδαστές είχαν την ευκαιρία να ξεναγηθούν στην έκθεση: «Το δικό μας Σύνταγμα, 1975-2025» και να ενημερωθούν για τη λειτουργία του Κοινοβουλίου από επιστημονικό συνεργάτη της Βουλής.

Παράλληλα, συναντήθηκαν με τον Αντιπρόεδρο της Διαρκούς Επιτροπής Εθνικής Άμυνας & Εξωτερικών Υποθέσεων, κ. Δημήτριο Καιρίδη και ενημερώθηκαν για το επιτελούμενο έργο της Επιτροπής, αλλά και τρέχοντα ζητήματα άμυνας και εξωτερικής πολιτικής.

Επίσκεψη του Σχολείου Επιμόρφωσης Νέων Ανώτατων Αξιωματικών CAPSTONE στη ΣΕΘΑ

6 Μαΐου 2026

Δραστηριότητες ΣΕΘΑ

Την Τετάρτη 06 Μαΐου 2026, σπουδαστές του Αμερικανικού Σχολείου Επιμόρφωσης Νέων Ανώτατων Αξιωματικών (CAPSTONE General and Flag Officer Course), συνοδευόμενοι από τον Ναυτικό Ακόλουθο των ΗΠΑ στην Ελλάδα, πραγματοποίησαν επίσκεψη στη Σχολή Εθνικής Άμυνας. Κατά τη διάρκεια της επίσκεψης, οι σπουδαστές παρακολούθησαν διάλεξη από τον Διοικητή της Σχολής Εθνικής Άμυνας, Υποναύαρχο Κωνσταντίνο Πιτυκάκη ΠΝ ενώ διεξήχθη συζήτηση επί συγκεκριμένων θεμάτων γενικού ενδιαφέροντος.

Τελετή Αποφοίτησης της 78ης Εκπαιδευτικής Σειράς Φοίτησης δια Παρουσίας της Σχολής Εθνικής Άμυνας (ΣΕΘΑ)

8 Μαΐου 2026

Την Παρασκευή 08 Μαΐου 2026, έλαβε χώρα η τελετή αποφοίτησης των σπουδαστών της 78ης Εκπαιδευτικής Σειράς Φοίτησης δια Παρουσίας της Σχολής Εθνικής Άμυνας (ΣΕΘΑ), παρουσία του βουλευτή κ. Ιωάννη Τραγάκη ως εκπροσώπου του Προέδρου της Βουλής των Ελλήνων Νικήτα Μιχαήλ Κακλαμάνη, καθώς και του Αρχηγού ΓΕΕΘΑ Στρατηγού Δημητρίου Χούπη, στη Λέσχη Αξιωματικών Ενόπλων Δυνάμεων (ΛΑΕΔ).

Την τελετή τίμησαν επίσης εκπρόσωποι Αρχηγών κοινοβουλευτικών κομμάτων και του Μακαριωτάτου Αρχιεπισκόπου Αθηνών και Πάσης Ελλάδος, οι Πρέσβεις στην Ελλάδα της Αιγύπτου, της Βοσνίας και Ερζεγοβίνης, ο Αρχηγός ΓΕΣ Αντιστράτηγος Γεώργιος Κωστίδης και εκπρόσωποι των Αρχηγών ΓΕΣ και ΓΕΑ, ο Διοικητής της Διακλαδικής Διοίκησης Ακαδημαϊκής Εκπαίδευσης (ΔΙΔΑΕ) Αντιστράτηγος Αναστάσιος Πολύχρονος, ο Διοικητής της ΣΕΘΑ Υποναύαρχος Κωνσταντίνος Πιτυκάκης ΠΝ, εν ενεργεία και απόστρατοι Αξιωματικοί, εκπρόσωποι των Σωμάτων Ασφαλείας, ακαδημαϊκές αρχές καθώς επίσης και συγγενείς και φίλοι των αποφοίτων.

Δραστηριότητες

Συνολικά, αποφοίτησαν 63 σπουδαστές εκ των οποίων 39 αξιωματικοί του Στρατού Ξηράς, 8 αξιωματικοί του Πολεμικού Ναυτικού, 3 αξιωματικοί της Πολεμικής Αεροπορίας, 1 αξιωματικός των Κοινών Σωμάτων, 2 αξιωματικοί της Ελληνικής Αστυνομίας, 1 αξιωματικός του Πυροσβεστικού Σώματος, 1 αξιωματικός του Λιμενικού Σώματος - Ελληνικής Ακτοφυλακής, 1 Μόνιμη Πολιτική Υπάλληλος του Υπουργείου Εσωτερικών, 3 αξιωματικοί της Κυπριακής Δημοκρατίας, καθώς και 4 αλλοδαποί αξιωματικοί από συμμαχικές και φίλιες χώρες (συγκεκριμένα 2 από την Αραβική Δημοκρατία της Αιγύπτου, 1 από την Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας και 1 από τη Βοσνία και Ερζεγοβίνη).

ΕΠΙΣΚΕΨΕΙΣ - ΟΜΙΛΙΕΣ

Επίσκεψη και Ομιλία στη ΣΕΘΑ του Γενικού Γραμματέα του Ιδρύματος της Βουλής για τον Κοινοβουλευτισμό και τη Δημοκρατία, κ. Ευάνθη Χατζηβασιλείου

18 Φεβρουαρίου 2026

Την Τετάρτη 18 Φεβ 26, ο Καθηγητής Ιστορίας του Εθνικού Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών και Γενικός Γραμματέας του Ιδρύματος της Βουλής για τον Κοινοβουλευτισμό και τη Δημοκρατία, κ. Ευάνθης Χατζηβασιλείου επισκέφθηκε τη Σχολή Εθνικής Άμυνας και πραγματοποίησε διάλεξη στους σπουδαστές της 78ης Εκπαιδευτικής Σειράς Φοίτησης.

Επίσκεψη και Ομιλία στη ΣΕΘΑ του κ. Αρχηγού ΓΕΝ

9 Μαρτίου 2026

Την Δευτέρα 09 Μαρ 26 επισκέφθηκε τη Σχολή Εθνικής Άμυνας ο Αρχηγός του Γενικού Επιτελείου Ναυτικού Αντιναύαρχος Δημήτριος-Ελευθέριος Κατάρας ΠΝ, ο οποίος πραγματοποίησε ομιλία στους σπουδαστές της 78ης Εκπαιδευτικής Σειράς Φοίτησης με θέμα «Κύρια Θέματα, Προκλήσεις, Προοπτικές και Στρατηγικοί Στόχοι του Γενικού Επιτελείου Ναυτικού».

Επίσκεψη και Ομιλία στη ΣΕΘΑ του κ. Αρχηγού της Ελληνικής Αστυνομίας

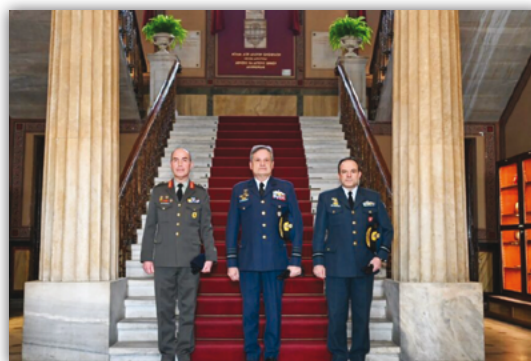
18 Μαρτίου 2026

Την Τετάρτη 18 Μαρτίου 2026 επισκέφθηκε τη Σχολή Εθνικής Άμυνας ο Αρχηγός της Ελληνικής Αστυνομίας, Αντιστράτηγος Δημήτριος Μάλλιος, ο οποίος πραγματοποίησε ομιλία στους σπουδαστές της 78ης Εκπαιδευτικής Σειράς Φοίτησης με θέμα «Παράνομη Μετανάστευση και Προκλήσεις Εσωτερικής Ασφάλειας».

Επίσκεψη και Ομιλία στη ΣΕΘΑ του κ. Αρχηγού ΓΕΑ

26 Μαρτίου 2026

Την Πέμπτη 26 Μαρ 26 επισκέφθηκε τη Σχολή Εθνικής Άμυνας ο Αρχηγός του Γενικού Επιτελείου Αεροπορίας Αντιπύραρχος (Ι) Δημοσθένης Γρηγοριάδης, ο οποίος πραγματοποίησε ομιλία στους σπουδαστές της 78ης Εκπαιδευτικής Σειράς Φοίτησης δια Παρουσίας, στην οποία παρουσίασε τις τρέχουσες εξελίξεις που αφορούν την Πολεμική Αεροπορία (ΠΑ), καθώς και τις μελλοντικές της επιδιώξεις, δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση σε ζητήματα που σχετίζονται με τα προγράμματα της ΠΑ, τον μελλοντικό σχεδιασμό και τη μέριμνα για το προσωπικό.

ΕΠΙΣΚΕΨΕΙΣ - ΟΜΙΛΙΕΣ

**Επίσκεψη και Ομιλία στη ΣΕΘΑ
του δημοσιογράφου κ. Αλέξη
Παπαχελά****3 Απριλίου 2026**

Την Παρασκευή 03 Απριλίου 2026 επισκέφθηκε τη Σχολή Εθνικής Άμυνας, ο δημοσιογράφος και Διευθυντής της εφημερίδας «Καθημερινή» κ. Αλέξης Παπαχελάς, ο οποίος πραγματοποίησε ομιλία στους σπουδαστές της 78ης Εκπαιδευτικής Σειράς Φοίτησης δια Παρουσίας (ΦΔΠ).

Επισκέψεις - Ομιλίες

Επίσκεψη και Ομιλία στη ΣΕΘΑ
του κ. Αρχηγού ΓΕΣ

27 Απριλίου 2026

Την Δευτέρα 27 Απριλίου 2026, επισκέφθηκε τη Σχολή Εθνικής Άμυνας ο Αρχηγός του Γενικού Επιτελείου Στρατού, Αντιστράτηγος Γεώργιος Κωστίδης, ο οποίος πραγματοποίησε ομιλία στους σπουδαστές της 78ης Ε.Σ. Φοίτησης δια Παρουσίας (ΦΔΠ) με θέμα: «Προκλήσεις, Προοπτικές και Στρατηγικοί Στόχοι του Στρατού Ξηράς».

Επίσκεψη και ομιλία στη
ΣΕΘΑ του κ. Αρχηγού ΓΕΕΘΑ
Στρατηγού Δημητρίου Χούπη

30 Απριλίου 2026

Την Πέμπτη 30 Απριλίου 2026 ο Αρχηγός ΓΕΕΘΑ Στρατηγός Δημήτριος Χούπης επισκέφτηκε τη Σχολή Εθνικής Άμυνας (ΣΕΘΑ), όπου και πραγματοποίησε ομιλία στους σπουδαστές για ζητήματα που αφορούν στις εξελίξεις στο γεωστρατηγικό περιβάλλον, στις σύγχρονες προκλήσεις ασφάλειας, καθώς και στην αποστολή των Ενόπλων Δυνάμεων.

Κατά την ομιλία του ο Αρχηγός ΓΕΕΘΑ αναφέρθηκε στις γεωστρατηγικές εξελίξεις σε διεθνές και περιφερειακό επίπεδο και στις ενεργειακές προεκτάσεις αυτών, σε συνδυασμό με τη γεωπολιτική αξία της χώρας μας. Ακόμη, μίλησε για τις σύγχρονες μορφές συγκρούσεων, καθώς και τον αυξανόμενο ρόλο της τεχνολογίας σε αυτές.

Επιπλέον, τόνισε τη διαχρονική συμβολή της ΣΕΘΑ, η οποία συμπληρώνει 75 έτη προσφοράς στην εκπαίδευση και διαμόρφωση ηγετικών στελεχών των Ενόπλων Δυνάμεων.

Κάλεσε τέλος τους σπουδαστές, με την επικείμενη αποφοίτησή τους από τη ΣΕΘΑ, να εφαρμόσουν τις γνώσεις τους στην πράξη, συμβάλλοντας έτσι με τις αποφάσεις τους στην ασφάλεια και τον στρατηγικό σχεδιασμό των Ενόπλων Δυνάμεων.

(Φωτογραφίες Τμήμα Δημοσίων Σχέσεων ΣΕΘΑ)

ΕΠΙΔΙΩΞΕΙΣ:

Επιδίωξη της ΣΕΘΑ, μέσω της εξαμηνιαίας έκδοσης της επιθεώρησης «ΑΘΗΝΑ», αποτελεί η ενίσχυση του επιστημονικού και δημόσιου διαλόγου για ζητήματα που άπτονται της εθνικής άμυνας και ασφάλειας. Παράλληλα, η επιθεώρηση αποσκοπεί στην έγκυρη ενημέρωση των στελεχών των Ενόπλων Δυνάμεων και της ευρύτερης ακαδημαϊκής και στρατηγικής κοινότητας για σύγχρονες εξελίξεις στους τομείς της εθνικής στρατηγικής, της διεθνούς ασφάλειας και των διεθνών σχέσεων.

Η έκδοση επιδιώκει επίσης την καλλιέργεια της αναλυτικής σκέψης, την προώθηση της επιστημονικής έρευνας και την αναζήτηση νέων ιδεών και προσεγγίσεων που μπορούν να συμβάλουν στη βελτίωση της στρατηγικής σκέψης και του σχεδιασμού σε θέματα άμυνας και ασφάλειας.

Μέσα από τη δημοσίευση εργασιών, άρθρων και δοκιμίων, αλλά και μέσω της κατάθεσης κριτικών και προτάσεων, η επιθεώρηση φιλοδοξεί να λειτουργήσει ως ένα ανοικτό φόρουμ ανταλλαγής γνώσεων, εμπειριών και προβληματισμών. Στόχος είναι να ενθαρρυνθεί η δημιουργική συμβολή των σπουδαστών, των στελεχών των Ενόπλων Δυνάμεων και της ακαδημαϊκής κοινότητας, συμβάλλοντας στην ανάπτυξη της στρατηγικής σκέψης και στη διάχυση χρήσιμων ιδεών για την εθνική άμυνα και ασφάλεια.

ΣΤΗΝ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ ΤΗΣ ΣΕΘΑ ΔΗΜΟΣΙΕΥΟΝΤΑΙ:

Επιστημονικές μελέτες και ερευνητικές εργασίες σχετικές με την εθνική άμυνα, την ασφάλεια και τις διεθνείς σχέσεις.

Άρθρα, αναλύσεις, δοκίμια και μελέτες περίπτωσης που πραγματεύονται ζητήματα εθνικής στρατηγικής, άμυνας, ιστορίας, διεθνούς ασφάλειας, διεθνούς δικαίου, τεχνολογίας και εκπαίδευσης καθώς και συναφή πεδία ενδιαφέροντος.

Πρακτικά ημερίδων, συνεδρίων και λοιπών επιστημονικών εκδηλώσεων που διοργανώνει η Σχολή.

Συνεντεύξεις απόστρατων στελεχών και προσωπικοτήτων.

Παρουσιάσεις Βιβλίων που πραγματεύονται συναφή αντικείμενα με τα ενδιαφέροντα της Σχολής.

Παρουσιάσεις εκπαιδευτικών, ακαδημαϊκών και λοιπών δραστηριοτήτων της Σχολής.

Άρθρα, μελέτες και αναλύσεις εν ενεργεία και εν αποστρατεία στελεχών των Ενόπλων Δυνάμεων, αξιοποιώντας την επιχειρησιακή εμπειρία, την επαγγελματική γνώση και τη στρατηγική τους αντίληψη.

Επιλεγμένες εργασίες σπουδαστών της Σχολής.

Εργασίες που περιέχουν διαβαθμισμένες πληροφορίες ή εκφράσεις που δεν συνάδουν με το ήθος και το πνεύμα της Σχολής δεν γίνονται δεκτές προς δημοσίευση.

ΟΡΟΙ ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΗΣ:

Τα κείμενα υποβάλλονται σε ηλεκτρονική μορφή (αρχεία .doc, .docx ή .pdf) στη συντακτική επιτροπή της επιθεώρησης στις ηλεκτρονικές διευθύνσεις: res1@hndc.mil.gr και res2@hndc.mil.gr.

Η επιθυμητή έκταση των άρθρων κυμαίνεται μεταξύ 2.000 και 4.000 λέξεων. Ωστόσο, η συντακτική επιτροπή δύναται να εξετάσει και να εγκρίνει τη δημοσίευση συντομότερων ή εκτενέστερων κειμένων, εφόσον το περιεχόμενο το δικαιολογεί. Τα κείμενα πρέπει να περιλαμβάνουν επιστημονική τεκμηρίωση - βιβλιογραφία.

Τα κείμενα που περιλαμβάνουν βιβλιογραφικές αναφορές συνιστάται να ακολουθούν το σύστημα APA (American Psychological Association) ή κάποιο άλλο ευρέως αναγνωρισμένο ακαδημαϊκό σύστημα παραπομπών.

Όπου απαιτείται, τα άρθρα μπορούν να συνοδεύονται από πίνακες, χάρτες, διαγράμματα ή σχέδια, τα οποία θα πρέπει να φέρουν σαφή τίτλο και λεζάντα. Η χρήση φωτογραφιών επιτρέπεται όταν συμβάλλει ουσιαστικά στην πληρέστερη παρουσίαση του θέματος.

Τα υποβαλλόμενα κείμενα αξιολογούνται από τη συντακτική επιτροπή της επιθεώρησης ως προς τη συνάφεια, την επιστημονική τεκμηρίωση και την ποιότητά τους.

Η επιτροπή διατηρεί το δικαίωμα να προτείνει διορθώσεις, συντομεύσεις ή μορφοποιητικές αλλαγές, σε συνεργασία με τον συγγραφέα, με σκοπό τη βελτίωση της σαφήνειας και της συνοχής της δημοσίευσης.

Τα δημοσιευόμενα άρθρα και οι μελέτες εκφράζουν αποκλειστικά τις απόψεις των συγγραφέων και δεν αντικατοπτρίζουν κατ' ανάγκη τις θέσεις της Σχολής ή των Ενόπλων Δυνάμεων.

Εργασίες που περιέχουν διαβαθμισμένες πληροφορίες ή περιεχόμενο που δεν συνάδει με το ήθος και το πνεύμα της Σχολής δεν γίνονται δεκτές προς δημοσίευση.

ΣΟΦΙΑ ΣΥΝ

ΤΕΧΝΗ

